

BENEDICTSSON VICTORIA

ÄITI

Victoria Benedictsson

Äiti

«Public Domain»

Benedictsson V.

Äiti / V. Benedictsson — «Public Domain»,

Содержание

ENSIMMÄINEN LUKU	6
TOINEN LUKU	15
KOLMAS LUKU	24
NELJÄS LUKU	31
Конец ознакомительного фрагмента.	34

Victoria Benedictsson

Äiti

"Käyn haudan partaalla jo, kirjoittaessani näitä rivejä. Tunnen ettei ole minulle suotu viimeistellä työtäni, jonka toivoin valmiina voivani jättää, ja johon suunnittelu selvänä kuvastui mielessäni, vaikka sairaus esti minua antamasta työni ajatukselle muotoa sillä uutteruudella ja voimalla, jota sellainen työ vaatii. Mutta, kun tehdessäni viimeistä puhdistusta kirjallisessa kuolinpesässäni, nämät omistamani ainekset tuntuivat liian arvokkaille joutavina vain poisviskattaviksi, valitsin keinon, pikaisesti ja muutamain piirtein muovaella rungon siihen, mitä olin aikonut täyttää ja tehtyäni tämän, jätän veistimen sille, joka on nuori ja jolla on ne voimat, jotka minulta puuttuvat. Antakoon hän eloa tälle hengettömälle raaka-aineelle, jonka täten jätän hänelle."

Koska ei ole tämä ensi kerta kun yhdessä työskentelemme, ja koska ei ole pienintäkään kohtaa, jossa toisiamme ymmärtäminen olisi meille mahdotonta ja jossa toisen täytyisi hyljätä mitä toinen on tehnyt, niin toivon, ettei hänellä ole mitään syytä luopua tämän kirjallisen testamenttini perintöoikeudesta.

Näillä sanoilla, jotka löytyvät Ernst Ahlgrenin jälkeenjättämien paperien joukossa, parilla paperipalalla, kääreessä, jonka päällä salakirjoituksella kirjoitettuna luetaan: *Kuoltuani* – jätän minä "Äidin" yleisön käsiin.

Kööpenhaminassa marraskuulla 1888.

Axel Lundegård.

ENSIMMÄINEN LUKU

Keskusasemahuoneen etehisessä seisoi kaksi nuorta miestä katsellen ulos torille, joka tänä sumeana lokakuun aamuna näytti koleaan yksitoikkoiselta. Harvakseen liiteli lumihiuksia alas, kiinnittyen puolisolaneina ikkunaruuduille ja juosten kiemurtelevina purosina pitkin huurteista lasia.

"Se harmittaa minua", lausui toinen heistä ikäänkuin jatkona ennen alottetulle keskustelulle. "Siksi vaan, että hän on äitini, katsoo hän itsellensä olevan oikeuden tunkeutua minun asioihini. Hän vaatii tuttavallisuutta ja luottavaisuutta, tuo vieras ihminen, jota en tunne; hän on pyytävä rakkautta ja hellyyttä ja miksi kaikeksi sanottaneenkin sitä, jota äidit vaativat kilteiltä pojiltaan. – Sillä hän luulee tietysti, että olen hyvä poika! niinhän äidit aina luulevat – ja hän ei edes tunnekaan minua. En ole nähnyt häntä moneen herran vuoteen; hän on minulle yhtä vieras kuin tuo mulattainen, joka hänellä on mukanaan.

"Sano – käsitätkö nyt, että tämä on kiusallista?"

"No kyllä."

"Täytyy siis poimia hänestä pois vaan toinen turha toive toisensa perästä."

Toveri katsahti häneen veitikkamaisesti naurahtaen.

"Et sano tuntevasi häntä", sanoi hän. "Mutta kun kaikki hyvin käy, niin kukaties saatkin pienen kelpo äidin näin vaan lahjaksi vanhoilla päivilläsi."

"Pienen? Hän on kolme kyynärää pitkä. Hän on vaellellut ympäri maailmaa anatoomisen kokoelman kanssa. Voithan ajatella millaiseksi ihmisen täytyy tulla kierrellessään maailmaa parisen kymmentä vuotta, näytellen anatoomista kokoelmaa. Ylimyksetär kyllä – pinnalta. Mutta sisältä? Minua väristyttää. Sisältönä varmaankin tuota suurkaupunkilaisten julkeutta, joka on hyvin tavallista sirkustaiteilijoissa ja sen semmoisissa. Ja kenties päälle päätteeksi rahoillaan ylvästelemistä, sitä, joka tavallisesti jää kuonaksi sitte, kun rikkaus on loppunut. Huu!.. Tuota kehailemistä kaikella sillä, mitä on omannut ja mitä on ollut, mitä on syönyt ja mitä on juonut ja mitä kaikkea on nähnyt..."

Toinen kuunteli hymyillen vaan yhtä hyvältätahtoisesti.

"Se on oikein! Kuvittele vaan äitiäsi aika paholaiseksi, sen hauskeampi on hämmästyksesi huomattessasi sitte, että hän onkin vain aivan tavallinen tusina-äiti, joka ei hennoisi tehdä pahaa kissallekaan."

"Muistan kuinka ennenmuinoin jonkunmoisella hämmästyksellä ihailin hänen pukujansa ja mielestäni oli hän niin ulkomaalaisen näköinen. Ei silloin ollut ymmärrystä ajattelemaan, että tuo kaikki voi hyvinkin peittää tyhjyyttä, jopa raakuuttakin. – Nuot siteet, joita vastaan koko luonto nousee, ovat kerrassaan inhottavia."

"No – herranen aika – siteet? Eihän sitä nyt toki koko elämänsä ajaksi ole sidottu siltä, vaikka sattuukin äiti elämään."

"Mutta kun hänellä nyt kerran ei ole ketään muutakaan kuin minä!" äännähti harmistunut poika kärsimättömästi. "Hänen isänsä on kuollut ja muitakaan sukulaisia ei hänellä ole."

"No, mitäpä sitte! Monen kyllä täytyy olla yksinään ja elävät he kumminkin."

"Mutta jos hän ei sitä voi! Kuuluu kyllä lapselliselta, mutta mielestäni kumminkin on velvollisuuteni pitää hänestä huolta. Ja siinäpä se juuri onkin pula – sillä tuo huolenpito tulee minua kiusaamaan ja myöskin se, jos en taas hänestä välittäisi."

"No, kyllä myönnän että tämä on tuskallinen asema. 'Mutta kyllä tästä vielä selvitään, sanoi se, jolla oli tukka tulella'."

Samassa tuli kolmas nuori mies rappuja ylös, tervehti heitä, ja pian sai keskustelu toisen suunnan.

* * * * *

Pohjoiseen päin rientävässä pikajunassa, joka tulla kolisti aamu-usvan läpi, istui äskeisen keskustelun esine erään toisen luokan vaunun nurkkaan painautuneena.

Katsellessansa ulos ikkunasta kävi kylmä puistatus hänen ruumiinsa läpi ja hän kohotti pitsiliinansa korkeammalle kaulansa ympäri. Ainoana matkatoverina oli hänellä vanha mulattinainen, joka monin tavoin irvistellen koki saada matkaremmiä ulottumaan tyynyjen ja vilttien ympärille. Kun se vihdoinkin oli onnistunut, asettui hän istumaan hiljaa sohvalle vastapäätä emäntäänsä, tuijotellen hänkin ulos harmahtavien ikkunaruuutujen läpi.

Emäntä näytti olevan noin kolmen – neljäkymmenen vuoden vaiheilla.

Iho oli tasainen, pronssinvärinen, jonka hieno kalpeus antoi sille oranssi-vivahduksen. Hän oli unettomuudesta ja kivihiilisavusta väsyneen näköinen. Musta, pukeva matkamyyssy oli lujaan painettu korkean otsatukan päälle ja niskasta valui harso väljänä leuan alle, ikäänkuin suruharsokehystä noiden ankaroiden kasvojen ympärillä, joista pari, syvällä olevaa ruskeaa silmää katseli tummina, synkän ja päättäväisen näköisinä.

Hän istui ilman päällysvaatetta, yllään oli vaan musta verkanen matkapuku. Vartalo oli voimakas osottaen terveyttä ja kestävyyttä, puku solui hyvin sen muotojen mukaisesti ja hänen asennossaan, sellaisena kuin hän siinä istui, oli hienoutta ja luonnollisuutta.

Kun juna pysähtyi ja ovet avattiin, hyppäsi hän notkeasti ulos vaunuista ja loi etsivän silmäyksen ympärilleen.

Poika kulki aivan hänen ohitsensa, mutta tulija ei häntä tuntenut.

Tuokion tarkasteltuaan sivulta äitiään, kääntyi hän ja tervehti:

"Äiti?"

"William?"

He pudistivat kättä, kuten kaksi tuttavaa, jotka aivan odottamatta tapaavat toisensa.

"Et tuntenut minua enää?"

"En, parta muuttaa niin."

"Minulla on hevonen odottamassa."

He menivät yhdessä ulkokäytävää kohti. Mulatti seurasi jälestä, kantaen matkakapineita.

"Ajat kai Grandin hotelliin?" jatkoi poika keskustelua heidän tavaroita odotellessaan.

"En, johonkin halvempaan."

"Brunkebergin torille sitte", sanoi hän ajurille samalla kun hän astui vaunuihin, istuutuen äidin viereen. Musta palvelushenki oli jo asettunut istuimelle.

* * * * *

Molemmat nuoret miehet, jotka olivat etehisessä, läksivät yhdessä kaupungille päin.

"Kuka se oli, jota vastassa Ville Zimmermann oli?" kysyi viimeksi tullut, pitkäsäärinen, muljosilmäinen olento, jonka huulet eivät tahtoneet riittää peittämään hampaita, ja josta syystä hän saikin vaeltaa maailmassa ainainen kummastuksen leima kasvoillaan.

"Se oli hänen äitinsä."

"Hänenkö äitinsä! Onko Villellä äitikin? Sitä en ole tiennyt."

"On paljon sellaista, jota et tiedä."

"Niin – Hän sitäpaitse oli hyvin kummallisen näköinen."

"Tarkoitat varmaan tuota neekerinaista."

"Enkä, mutta miksi matkustaa hän sellaisen linnunpelätin kanssa", jatkoi muljosilmäinen, vähääkään huolimatta toisen pistopuheista.

"Linnunpelätin? Etpä sinä Pelle taida ollakaan sivistynyt mies, kun et älynnyt, että tämä oli vallan erinomainen neekerityyppi."

"En, mutta sinä varmaan olet sivistynyt?"

"Minä olen nälkäinen minä. Tekisipä melkein mieleni teurastaa sinut, ellet olisi niin raaka."

"No, mitä raakuuteen tulee – "

"Niin, ja sitä paitse en pidä lampaan päästä."

"Etkö? Sinä, joka olet niin itserakas."

"En, se on pahinta, mitä tiedän. Etkä ole koskaan sitä huomannut?"

"Kyllä, kun on kysymys ruuasta. Muutoin kyllä et pidä niinkään tarkkaa väliä, sellaisessa, joka ei näy."

"Mutta silläpä on väli" – hän heitti sivulle tarkoittavaisen katseen.

"Uh, tämä on jo niin vanhalle tämä."

"Eikä asia kumminkaan paremmaksi tule."

"Voitko pysyä aisoissasi sen verran aikaa, että kertoisit, mitä tiedät Villen äidistä?"

"Täytyy kai koettaa. Oletko kuullut puhuttavan Zimmermannin anatoomisesta kokoelmasta?"

"En."

"Seiso hiljaa sitte hetkinen, että saat sen päähäsi."

"*Meidän Zimmermannimme isoisä kulki näytellen anatoomista kokoelmaa, jonka hän oli perustanut ja sen, joka ei sitä tuntisi, täytyy todellakin olla nuoren ja mitään tietämättömän, kuten sinä.*"

"Hänen isoisänsä? Mikä hänen nimensä oli?"

"Zimmermann, Zimmermann! Seiso yhdessä kohdin, muutoin et saa sitä koskaan päähäsi, tällä vanhalla – esi Zimmermanilla, jos niin saa sanoa – oli apulaisena nuori lääketieteen tutkija, joka matkusteli mukana nähdäksensä maailmaa, ja joka lopuksi sai sitte koko homman haltuunsa. Vanha Janne oli ollut naimisessa erään kreolittaren kanssa, mutta oli nyt leski ja hänellä oli yksi ainoa tytär, aivan kuten romaaneissa. Kun tuo tyttö oli 16-vuotias, meni hän lääketieteilijän kanssa naimisiin. Vanhus oli väsynyt vaeltelemiseen ja antoi nuorten jatkaa kiertelemistä laatikoineen. Itse asettui hän asumaan erääseen huvilaan Helsingborgiin ja eleli rauhassa osakseen tulevilla tuloilla. Mukavuuden vuoksi otti lääketieteilijä, jonka nimi kenties oli vain Pettersson – tuon upean nimen Zimmermann, ja sepä se varmaan onkin ainoa, mitä Ville on saanut periä koko komeudesta."

"Onko ukko kuollut?"

"Häinkö? Molemmat ovat kuolleet sekä numero ensimmäinen että numero toinen. Ja tämä nainen oli siis ensimmäisen tytär, toisen leski ja kolmannen äiti. Hän seurasi aina miestään, mutta poika jätettiin vanhuksen luo Helsingborgiin, ettei hänen kasvatuksensa tulisi kovin kirjavaksi. Sen vuoksi ei hän juuri ollenkaan tunne äitiänsä, eikäpä ollut sen tutumpi isänsäkään kanssa. – Nyt on kokoelma myyty ja leski asettuu tänne pitääksensä vaarin Villystänsä, joka kyllä sitä tarvitsee, jos hän on sukuunsa. Tuo numero toinen vainajista oli varmaankin kevytmielinen mies; kaikessa tapauksessa teki hän lopun rahoista, mitä hän vaan käsiinsä sai; eipä taida olla paljoa jällellä. – No, käsitätkö jo?"

"Kyllä."

"Jumalan kiitos! Sitte voin katsoa tehneeni jo kelpo työn näin aamun liepehellä – ja nyt saat tarjota aamiaista."

Hotellissa olivat äiti ja poika saaneet matkatavarat järjestykseen ja olivat nyt kahdenkesken kylmässä huoneessa, jonka uunissa vastasytytetty valkea vastenmielisesti kituutti.

Kumpikaan ei tuntunut oikein tietävän, mitä piti sanoa.

Äiti seiso ikkunan vieressä katsellen ulos torille: poika, joka istui kauempana, tarkasteli häntä puoleksi suljetuin silmin, pilkallisen näköisenä, ikäänkuin hän sanoisi: tämä kuvaa nyt perhe-elämää.

Ei kummassakaan havaittu merkkiäkään hellempiin tunteisiin. Poika päinvastoin oli aivan vihollismielinen. Ikkunasta virtaavaa valoa vasten näki hän äidin seisovan ikäänkuin ebenholtsiin veistettynä. Pää kohosi hänen olkapäistään lujannäköisenä, kuin ei sitä koskaan voisi taivuttaa.

Viimeinkin kääntyi hän, katsoi poikaansa ja sanoi:

"Me olemme vieraita toisillemme."

"Niin olemme."

Poika istui kiikutellen jalkaansa ja katsellen yhäti häntä yhtä ivallisen näköisenä.

"Se on ollut minun syyni", jatkoi äiti tyyneellä, selvällä äänellensä, melkein puhuen liiankin säännöllistä kirjakieltä.

"Jumalan tähden! jättäkäämme selvittelyt!" keskeytti tämä hermostuneesti. "Sanat sellaiset kuin 'syy' ja 'velvollisuus' ovat nyt kerrassaan pannaan julistetut ajatuspiiristäni. Jokainen toimikoon luontonsa mukaisesti. Niin teen minä ja kun muut tekevät samoin, ei siinä mielestäni ole mitään merkillistä."

"Antauduin niin kokonaan isällesi, ettei mitään jäänyt sinulle."

"Niin sinun pitikin tehdä, kun se oli luonnollista sinulle."

"Tunnetko vastenmielisyyttä minua kohtaan?"

"En, jumal' auttakoon! Mutta tästä keskustelusta emme viisastu mitään; se vaivaa vaan meitä molempia. Puhelkaamme jostakin muusta. Kuinka oli matkalla?"

"Kiitos hyvin."

"Aiotko jäädä tänne asumaan?"

"Muutamaksi aikaa ainakin."

Seurasi vaitiolo.

"Et ole kirjoittanut minulle kertaakaan näinä viime vuosina?"

"En ole. Mitäpä kirjoittelu maksaisi, kun kumminkin jää vieraaksi toisilensa."

"On niinkin. Mutta älkäämme olko sitä enää. Minulla on paljon takaisin voitettavaa."

"Kuuluupa siltä kuin puhuisit jostakin laiminlyödyistä velvollisuudesta. Koska puhe on osunut tälle alalle, niin tahdon sanoa sinulle suoraan ajatukseni. Minkälaiseksi suhde välillämme muodostuneekaan, täytyy sen ensi ehtona olla vapaus. Välillämme ei saa olla mitään tavanmukaista velvollisuudentuntoa. Ei mitään vaatimuksia! Ei mitään oikeuksia! Ei pakkoa minkäänmoista!"

"Kuka puhuukaan pakosta?" sanoi äiti. "Älä ole peloissasi; minulla ei ole suhteesi mitään liikoja toiveita. Aluksi soisin vaan, ettet tarkoituksella minua väistäisi"

"Sitä en teekään, niin kauvan kuin huomaan, ettet minulta mitään vaadi – sukulaisuutemme nojalla." Viime sanat lausuttiin hieman ivallisella painolla. – "Mutta siinä tapauksessa tiedän kyllä luontoni nousevan vastaan – tahtomattanikin."

"Se on siis päätetty", sanoi äiti iloisesti. Taaskin seurasi tuokion vaitiolo, kunnes hän jatkoi:

"Tahtoisitko, koskapa tiedän sinusta niin vähän – vastata aivan lyhyesti vaan muutamiin kysymyksiin, jotka eivät ole kovin tunkeileviä?"

"Kyllä. Kysy vaan."

"Oletko jo aivan lopettanut lukusi?"

"Yliopistolukujani tarkoitat kai?"

"Niin."

"Ne lopetin jo kaksi vuotta sitte."

"Sinunhan piti suorittaa kandidaattitutkinto, kuulin ma?"

"Kyllä, mutta en sitä suorittanut."

Hän koetti kaikin tavoin näyttää niin epäystävälliseltä kuin suinkin. Erityisesti antoi hän painoa sanalle "sinä", huomauttaaksensa tasa-arvoisuussuhteesta heidän välillään. Koko hänen tavassaan oli jotakin teennäistä kömpelyyttä.

"Ja mitä olet tehnyt koko tämän kolmen vuoden ajan? Kirjoittanut teatterille – niinkö?"

"Niin, yhden yksinäytöksisen kappaleen."

"Yksinäytöksisen kappaleen, kolmessa vuodessa?"

"Niin, ja yhden pienen novellikokoelman" – hän antoi painoa sanoille yhden ja pienen, ikäänkuin uhalla.

Äiti hymyili.

"Ja mitä *aijot* nyt?"

"En aijo koskaan mitään."

"No, mitä *teet* sitte?"

"Elelen vaan."

"Eikö mitään muuta?"

"Eikö siinä ole kylliksi? – Sitäpaitsi kirjoittelen myös erästä romaania – joskus."

"Entä raha-asiasi?"

"Niitä en sekoita koskaan sinun asioihisi. Ne kyllä hoidan itse."

Äiti näytti koko ajan siltä kuin ei pojan epäkohteliaisuus ollenkaan häntä liikuttaisi, – vasta viime sanoja kuullessansa vavahti hän.

"Voinko jollain tavoin olla sinulle avuksi?" sanoi poika ja nousi.

"Kiitos. En tarvitse."

"Suvaitset kai siis että lähden kotiini."

"Tee niin. Etsin asunnon itselleni, sitte pistäydyn kai luonasi."

"Mutta ennen teatteriin menoa."

"Kyllä."

"Olen teatterin arvostelija ja tänään on premieeri."

"Tulen aikasemmin."

Hän kumarsi kylmästi ja meni. Hänen mentyään huokasi äiti syvään, kuin voitetun tuskan jälkeen. Mutta hänen hillityissä kasvoissaan ei näkynyt merkkiäkään mielenliikutuksesta. Hän katseli hänen menoaan torin poikki ja kumartui, voidaksensa seurata häntä vielä sittenkin, kun hän kääntyi kadun kulmasta.

Myöhään iltapäivällä koputti rouva Zimmermann poikansa ovelle, joka istui lepotuolissa ja luki. Kun hän astui sisälle, nousi hän tarjoten paikkaa äidille, mutta hän kieltäysi.

"Minulla on kiire", sanoi hän hyvin asiallisesti. "Tulin tänne ainoastansa sanoakseni sinulle, että olen löytänyt juuri, mitä etsin; asunnon Södernillä, helpon, osaksi kalustetun ja josta on avara näköala. Muutoin se on kaksikerroksinen, kapea, erityinen rakennus. Siinä on viisi huonetta; niistä kaksi, alakerrassa olevaa aijoin vuokrata pois. Nyt menen johonkin ilmoituskonttoriin ilmoittamaan kielitunneista. Saanee kai aina jotakin työtä."

"Saa nähdä", kuului epäilevä vastaus. "Jospa ei onnistuisikaan, niin eihän tuo vielä olisi mikään onnettomuus."

"Ei. Häätätilassa voisin hyvin tulla toimeen eläkkeelläni, mutta olen liian tottunut työhön viihtyäkseni ilman sitä."

Puhuessaan selaili hän jotakin muistoonpanokirjaa, otti sieltä esille käyntikortin ja pani sen pöydälle.

"Tämä on uusi osoitteeni. Muutan heti hotellista, täytyy huolehtia että saan huonekalut, mitä puuttuu ja muuta sellaista. Tämän iltaa ja koko huomispäivän on minulla kaikenlaista puuhaa, mutta tahdotko juoda teet luonani huomeniltana kello 8?"

"Kiitos."

Äiti ei sanonut enempää. Hän loi tarkan, tutkivan silmäyksen ympäri huonetta. Täällä oli aiheita hienouteen ja mukavuuteen – kylliksi osoittamaan omistajan makua.

"Tarvitset uudet uutimet", huomautti hän lyhyesti, järjestellen muutamia irtopapereita muistokirjassaan. Sitte otti hän hansikkaansa ja läksi nyykäyttäen vähän päätänsä hyvästiksi pojalleen, joka jäi seisoen katselemaan, kun hän notkeasti ja varmasti asteli ovea kohti. Vieraan mentyä heitti he silloin mukavaan asentoon tuoliinsa ja alkoi jälleen lukea Zola'an l'Oeuvre.

Samassa koputettiin ovelle ja eräs nuori mies hyökkäsi sisälle sellaisella vauhdilla että hän melkein oli lennähtää nokalleen laattialle.

"Kuulehan! Mikä se oli tuo, jonka tapasin rappusissa!" kuiskasi hän salamyhkäisesti. "Hienoutta! Pariisilais-asento – ja pariisittaren jalat."

"Pariisilaisjalkineet, kai tarkoitat", vastasi isäntä katsahtaen tulokkaasen jotenkin samallaisella tarkkaavaisuudella, jonka suo kärpäsellekkin. "Niin, se oli äitini."

"Äitisi?" huudahti toinen nolona, kääntyen oveen päin, ikäänkuin hän sen läpi vielä voisi nähdä tuota poistuvaa.

"Valehtelet nytkin kai, kuten tavallisesti", lisäsi hän epäillen.

"Tuossa on hänen korttinsa." – Kun toinen katseli sitä, käytti isäntä tilaisuutta lukeakseen muutamia rivejä kirjastaan.

"Ei, en ymmärrä. Tämä tietysti on pilaa." Hän asetti päänsä odottavasti kallelleen kuin koiranpentu, joka jännityksellä kuulostelee rottia.

Vähääkään siitä välittämättä jatkoi isäntä *lukuansa*.

"Hän näytti aivan liika nuorelta."

"Vai niin", sanoi hän lyhyesti heittäen kärsimättömästi kirjan kädestään. "Hän oli seitsentoista vuotia saadessaan minut ja nyt hän on 42 vuotta – jaksatko käsittää sen?"

"Mutta – ethän ole koskaan maininnut, että sinulla äitiä onkaan."

"Pyydän anteeksi! Mutta se tavallisesti on tarpeetonta älykkäiden ihmisten kesken. Se riemuhan tapahtuu kerran jokaisen nuoren miehen osaksi, että hänellä on äiti. Toivon, että voit ottaa asian tyynesti."

"Hm – mutta – kun et ole koskaan maininnut, missä hän oleskelee."

"Ja minäkö istuisin Grandin ravintolassa selitellen perheolojani!"

"Hän oli hienon näköinen", muistutti nuorempi heistä miettiväisenä.

"Euroopan ilma sen tavallisesti vaikuttaa."

"Luulenpa melkein niin." Vastatullut kyhentelihe itsetuntoisesti, nosti huolellisesti päällystakkinsa liepeen ja istuutui leposohvalle.

"Niin, mutta eipä sitä juuri uskoisi, kun näkee miten jäljettämiin sinun kuusiviikkoinen olosi Pariisissa on mennyt."

"Tässä on taas tuo vanha juttu ketusta ja pihlajamarjoista. – Mutta jos voit lainata minulle kymmenisen markkaa, niin olkoon unohduksissa kaikki muut?"

"Ei ole äyriäkään! Jos äitini ei olisi niin hienonnäköinen niin lainaisin häneltä."

"Hän on kuin espanjatar."

"Vai niin, ja sinä olet kuin – " sopivaa sanaa hän ei samassa löytänyt.

Toinen nousi sanoen:

"Mietihän asiaa siksi kunnes tapaamme. Pidän huolta että saamme pöydän teatterin lämpiössä."

Molemmat nyykäyttivät päätään ja vieras katosi.

Seuraavana iltana kahdeksan seudussa meni Ville Zimmermann pienen, huonosti kivitetyin pihan poikki, nousi kivrappuja ylös ja soitti äitinsä ovelle. Mulatti aukasi.

"Rouva on tuolla ylhäällä", sanoi hän huonolla ruotsinkielellä, pistäytyen sisälle ja ottaen lampun keittiön pöydältä. "Minä käyn edellä ja näytän tietä."

Ville seurasi häntä pakollisesti ja vastenmielisesti. Hän mieluummin olisi toivonut jotakin syytä pois kääntymiseen.

Mulatti aukasi oven valaistuun huoneeseen ja mennä lönkytteli sitte pehmoisin, kömpelöin askelin alas rappusia omaan valtakuntaansa.

Rouva Zimmermann seisoj asetellen uudinta akkunaan. Kun poika astui sisälle, heitti hän vasaran ja naulat kädestään.

"En ole vielä ehtinyt saada kaikkea järjestykseen", lausui hän ojentaen hänelle kätensä, "mutta minusta tuntuu kuin tulisin täällä viihtymään. Olen ollut kuin uutterassa päivätyössä, vaeltaessani huonekalukauppiaiden, puutarhurien ja kaikenmoisten väliä. Miltä luulet täällä alkavan näyttää?"

Voimakkaalla, mutta ei juuri kauniilla liikkeellä vei hän kätensä lantiolleen, samalla osoittaen toisella huonetta.

"Hauskalta."

Hän katseli ympärilleen hieman hämmästyneen näköisenä. Nähtävästikin oli hän odottanut jotakin aivan toista.

Huoneessa, joka oli kummallisen vanhan-aikuinen huone, oli kolme, kahdelle eri suunnille antautuvaa kaariakkunaa ja sen seinät olivat paperien asemasta peitetyt tummalla laudoituksella.

"Talonmistaja on varmaankin hyvin omituinen", virkkoi äiti. "Näkee kaikesta sen, ettei hän tahdo samanlaista kuin muilla ihmisillä on, ja se hänessä minua miellyttää. Noita paljaita kylmiä seiniä en kumminkaan voinut sinänsä sietää, en myöskään akkunoita aivan verhoitta, vaikka alaruudut lasimosaiikkineen ovatkin kauniit. Siksi olen laitellut näin. Tämähän näyttääkin oikein itämaalaiselta. Koko varastoni kankaita, tyynyjä ja mattoja onkin ollut nyt hyvään tarpeeseen. Täällä juuri näyttävät ne joltakin."

"Kyllä. Mutta kuinka tällaista taloa ollenkaan vuokrataan?"

"Omistaja on näet pistäytynyt pienelle kiertomatkalle Afriikkaan. Sekin jo osoittaa, että hän on vähän eriskummallinen."

"Ja kaikkea tätä olet kuletellut mukanasasi?"

"Niin tietenkin. Ne ovat kyllä helppoja kuletella. Isäsi olikin oikea asiantuntija, kun oli kysymys kankaista ja muusta sellaisesta; hän ei koskaan voinut jättää ostamatta, kun hän tapasi jotakin oikein erikoista. Onhan se sentään kuin kulettaisi kodin mukanaan matkalaukussa, sanoi hän."

Pojan katse kulki hyväillen paksuja mattoja ja aistikkaasti asetettuja kankaita pitkin, jotka melkein kokonaan verhosivat seinän, nurkassa olevaan kasviryhmään ja renkailla vedettäviin akkunaverhoihin.

"Että tällaisenkin komeron löytää poroporvarillisessa Tukholmassamme!" huudahti hän. "Seisoin ja kuvittelen, että olenkin Konstanttinoopolissa."

"Älähän! kyllä olemme Tukholmassa. Katsos!"

Äiti kohotti akkuna-uudinta ja osoitti ulos.

Kartanon huimaavasta korkeudesta näkyi Norrström ja kaupunki toisella puolella. Laajana ja tasaisena levisi se tuolla alhaalla välkytellen kirkkaita tuliansa virran tummassa kuvastimessa. Kaasulyhtyjen säännöllisistä riveistä loistivat Skeppsbroon sähkölamput sinertävällä valolla – ikäänkuin suuret säihkyvät jalokivet jättiläiskaulanauhassa.

Tähän yksinäiseen kaupunginosaan, tänne kallionkieleltä katsovaan huoneeseen eivät mitkään äänet ulottuneet tuolta alhaalta levottomasta maailmasta; ilta oli pimeä ja hiljainen, ei näkynyt kuuta ei tähtiä, tuhannet suurkaupungin vilkkuvat silmät loistivat vain, kylminä, sydämettöminä.

Hän katseli hetkisen sinne alas, mutta sitte kääntyi hän hiljaa luoden katseen äitiinsä.

Liikkumatonna kuin kuvapatsas, nostetuin käsivarsin seisoi hän siinä pitäen uudinta sivulla ja katsellen kaupunkia. Tuntui kuin ei hän koskaan olisi nähnyt mitään niin totista kuin nämät kasvot, joidenka piirteet omituisen selvästi esiintyivät huoneesta virtaavassa valaistuksessa.

Hän oli puettu keskiaikaiseen surupukuun, mutta vaikka se olikin huolimaton, ompeleista kulunut ja melkein repaleinen, näytti se kumminkin hyvältä. Tuntui kuin tuo vartalo voisi kaiken kaunistaa.

"Täällä vallitsee niin syvä hiljaisuus, että tuntuu kuin olisi kaukana kaikista ihmisistä, ikäänkuin koki talo voisi jäädä unohduksiin kuin rannalle joutunut laivanhylky", sanoi hän laskien akkunaverhon kädestään, samalla heidän molempien astuessa sisemmä. Ääni oli täyteläinen ja syvä altoääni, jolla oli melkein miehekäs kaiku. Hän meni keskellä laattiaa olevan pöydän luo, jossa upea kattolamppu levitti valoansa ja alkoi keräillä kangaskappaleita ja nauhanpätkiä, joita hän työnsä aikana oli heiteltyt sinne, tänne. Sitte otti hän sukankudelman istuutuen pöydän ääreen.

"Kun et koskaan lähettänyt minulle novellejasi", sanoi hän hymyillen.

"Ei se olisi maksanut vaivaa. Ne käsittelevät sinulle aivan vieraita oloja, ne ovat kuvia ruotsalaisen pikkukaupungin ylioppilaselämästä. Sinä olet elänyt tuolla suuressa, vapaassa maailmassa ja minä olen istunut oloissa, jossa kaikki on omaansa tukahduttamaan. Täällä täytyy joko pysähtyä kasvussaan, tai tulla kokonaan kirjoista pois pyyhityksi. Tätä tuskin voit käsittääkään."

"Olen lukenut novellisi."

"Milloinkapa olisi sinulla ollut aikaa siihen?"

Äänessä oli melkein kuin syytös valheesta, mutta hän ei ollut sitä huomaavinaan.

"Viime yönä", oli vastaus. Ja niin vaikenivat molemmat hetkeksi.

"Oikeastaan on hyvin merkillistä, että minä paremmin muistan isää kuin sinua", lausui poika vihdoin.

"Se ei ole ollenkaan merkillistä. Kaikki lapset jumaloivat häntä. Hän valloitti yhtä helposti pienet kuin suuretkin."

"Olin aivan liian kehittymätön kun viimeksi hänet näin, voidakseni muodostaa oman mielipiteen hänestä, mutta voin nyt käsittää, että hän varmaan oli hyvin tottunut seuramies."

"Enemmän kuin seuramies. Hän oli syvä, hieno luonne. Joka kerran oli häneen kiintynyt, se ei voinut koskaan enää irroittaa itseään hänestä."

"Liijoittelet ihailussasi nyt – jälkeenpäin."

Äiti vavahti, kuin jos nuot sanat olisivat häntä pistäneet ja noista ruskeista silmistä välähti nuhde, ylpeä ja loukkaantunut.

Poika punastui hiukan.

"Niinhän aina tehdään", sanoi hän sovittaen. "Ja sitä paitsi eivät naiset koskaan ymmärrä arvostella miehiä, he eivät voi katsella heitä puolueettomasti."

"En lupaakaan arvostella häntä puolueettomasti", vastasi hän katsahtaen ylös, "sillä siksi oli hän minulle liian rakas."

Seurasi taas vaitiolo.

"Mietiskelen ettetköhän sittenkin ole muodostellut joitakin kuvitteluita suhteeni", lausui poika yht'äkkiä, kuten tuntui, aivan aiheettomasti. "Sillä älä sitä tee! En voi pitää kenestäkään. En sinusta enempi kuin muistakaan. Minulla tietysti myös on joskus ollut tuo tunteellisuuden halu, jota kumminkaan ei koskaan voi tyydyttää, sillä ihminen on ja jää yksinäiseksi elipä hän sitte vaikka ijankaikkisesta ijankaikkiseen. Se oli kuvittelua vain sekin, kuten kaikki muukin – jotakin lapsellisuuutta, joka käy perintönä vielä menneiltä alkuperäisiltä sukupolvilta – mutta minulle tuo on jo voitettu aste. Olen siksi liika paljon taipuvainen havaintojen tekoon ja näen liiankin selvään tuon salaperäisen koneiston kussakin ihmisessä. Olen, kuten useimmat muutkin nykyisestä sukupolvesta melkein ylenmäärin mietiskelevä sielunsilpoja. Hajoittelen erilleen kunkin teon vaikuttimet ja tutkistelen tarkoin niiden aineosat; se tekee minut niin kylmäksi. En voi katsella sinua toisilla silmillä, sentähden että olet äitini. Minulle olet sinä vaan ihminen, kuten muutkin, monimutkainen sielukoneisto, jota tutkin samalla uteliaalla kirjailijan silmällä kuin muitakin. En voi antaa sinulle kunnioitusta enempi kuin muitakaan lapsentunteita – aivan yksinkertaisesti syystä siitä, ettei siinä suhteessa minulle ole mitään antamista. Ja ruvetakseni ilveilijäksi, olen liian hyvä."

"Et olekaan minulle mitään velkaa. En tahdo enempiä kuin mitä voin voittaa."

"Voittaa? En ole voitettavan veroinen. Olen ontto – tyhjä, aivan toisenlainen kuin miksi luulet. Kuta enemmän opit minua tuntemaan, sen vähemmin pidät minusta."

"Niin silloin käymme kumpikin tietämme. Siinä kaikki."

Äiti hymyili ja ojensi hänelle kätensä. Ihastuksella katsahti poika äitiänsä ja pudisti hänen kättänsä ikäänkuin sopimuksen merkiksi.

"Nyt jo minuakin ihaillet liiaksi", sanoi hän leikkillisesti. "Te naiset pidätte meitä aina parempina kuin olemme."

"Kenties luontemme on sellainen – ja sitähan on aina seurattava! Kenties se juuri onkin tarpeesen." Tämän sanoi hän veitikkamaisella äänellä, kumartuen työnsä yli. Mutta hymyilystä viivähti hänen kasvoillansa jotakin niin aurinkoista ja lämmintä.

Poika istui katsellen häntä. Tuo vieras nainen, joka oli hänen äitinsä, oli tehnyt häneen kummallisen vaikutuksen, jota hän ei voinut vastustaa. Hänet vallitsi palava halu oppia tuntemaan hänet perinpohjin, hänen ajatuksensa, hänen olentonsa, kaikki hänen menneisyytensä salaisimmat sopukatkin – niin, koko hänen luonteensa. Hänestä tuntui kuin tuo nainen omistaisi juuri sitä, mitä hän aina oli kaivannut: nimittäin tasapainon tahtomisen ja sen toteuttamisen välillä.

"Olet kuin muotokuva keskiajalta, todellisen mestarin tekemä", sanoi hän hiljaa, aivan toisenlaisella äänellä kuin tavallisesti. "Voit käydä vanhaksi ja repaleiseksi, mutta et milloinkaan jokapäiväiseksi."

TOINEN LUKU

Sataa tihuutti hiljakseen. Keltaisina, kuihtuneina ja kuolemaan tuomittuina loistivat puiden ja pensaiden märät lehdet kaasuvälillä.

Kuninkaallisen puutarhan poikki, Moliinin suihkulähteen sivuitse kulki William Zimmermann kädet päällystävän taskuissa ja keppi kainalossa.

"Mihin matkalla, jos saat oman pääsi pitää", kuului ääni hänen takanaan, samassa kuin käsi pistettiin hänen kainaloonsa.

"Katriinalle päin."

Hänen ei tarvinnut kääntyä saadaksensa tietää, kuka se oli, siksi oli Kalle Hedström'in ääni hänelle kyllin tuttu. Mutta kaikessa tapauksessa nyykähytti hän tuttavallisesti sivullepäin.

"Aijotko kävellä koko tuon pitkän matkan?"

"Kyllä. On oikein suloista saada vähän liikutella jalkojaan. Ajatukset luistavat niin hyvin kävellessä."

"Siitä on jo kauan kun olen sinua nähnyt."

"Niin, minunhan piti koettaa saada jotakin tehdyksi, ja sitte on minulle tullut tavaksi käydä äitini luona joka ilta, kun en ole teatterissa. Hänellä on niin oivallisia tuoleja – on oikein lepo istua niissä. Jospa minullakin olisi kotona pari sellaista."

"Tuolienko vuoksi vain käyt sinä siellä?" sanoi toinen hymyillen.

"En tiedä itsekään. Johonkinhan täytyy mennä, kun väsyyn omaan neljään nurkkaansa ja tämä on taas uusinta. Sitä paitsi saa pian tottumuksia, jos ei ole varoillaan. Katson kyllä, että tämä loppuu ajoissa."

"No miksikä?"

"Siksi, ettei ylipäänsä ole hyödyllistä saada tottumuksia. Sitä paitsi huomaa, että hän koettaa voittaa minua, hienosti tekee hän sen tietysti, mutta huomaa sen kumminkin. Hän teroittaa yhä, että minun tulisi tuntea itseni täydellisesti vapaaksi, ja etten tulisi muulloin, kuin milloin minua vaan haluttaa, mutta tunnen tämän kumminkin jonkunmoisena vaatimuksena ja siitä tunteesta minun täytyy päästä."

"Jahah. Mitä muuten pidät hänestä?"

"Kyllä. Hän on omituinen ilmiö, olen huvitettu hänestä. Etkö ole koskaan häntä nähnyt?"

"Näin vivahdukselta hänet asemalla – muistathan..."

"Hän on merkillinen. Hänessä on jotakin alku-ihmisestä, jotakin niin voimakasta ja lujaa. Kun hän liikuttaa käsivarsiansa, pelkään vaatteiden halkeavan. Jos olisin kuvanveistäjä, saisi hän seistä mallina edessäni – barbaarikansojen kuningattarena... Hänen sielunelämänsä on jotakin niin keskitettyä ja kokonaista, jotakin, joka on kotoisin toiselta aikakaudelta kuin meidän. Hän ei turhia mietiskele, ei kaivertele rikki koskaan, ei milloinkaan ole hän päättämätön ja epävarma. Hän ottaa asian juuri sellaisena kuin se on. Ennen oli miehensä koko hänen maailmansa keskuspaikka, mutta nyt pelkään, että siksi tulen minä. Hän ei voi tunteitansa jakaa, hän lahjoittaa ne kokonaan yhdelle. Muuten on hän ihminen, ajatustavaltaan erittäin vapaa ja ajanmukainen – ja se vetää minua puoleensa. Hän on sekä nähnyt että kokenut paljon – hänen kanssaan voi puhella kaikesta. Ja huolimatta barbaarilaisuutestaan on hänessä jotakin niin tunteellisen hienoa, että hän heti käsittää pienimmänkin väreen toisen mielialassa. Niin, hän tavallaan on kuin ajattelematon, suuri läpsi; olen pari kertaa kuullut hänen nauravan ja se oli jotakin niin vapauttavaa ja virkistäväää. Hän nauraa niin raikkaasti ja sydämenkyllyydestä kuin olisi hänellä sisällänsä syvä varasto elämän iloa. Mutta kun hän käy totiseksi, on kuin koko maailma hänen silmissänsä olisi musta ja kuollut. Hän on niin erilainen kuin sinä ja minä ja kaikki nuo muut. Hän on niin kadepöytä todellinen ja suora."

"Mikä ylistyslaulu!" nauroo Hedström, muistaen heidän keskusteluaan asemahuoneen eteisessä. "Hän ei siis ollenkaan ole sellainen, joksi häntä pelkäsit?"

"Eipä sentään ole aivan ilmankaan – muutamissa suhteissa. Tuo säännötön kiertolaiselämä on jättänyt jälkiä häneen. Tuntuu väliin kuin museon johtajatar pilkistäisi esiin – jotakin epähienoutta, joka minua vaivaa. Hän, joka on niin erikoinen ja näyttää niin hienolta kadulla ja vieraiden ihmisten parissa, ei voi olla käymättä huolimattomasti puettuna kotonaan. Hän, joka osaa asettaa kaikki niin aistikkaasti ja kauniisti, antaa tomun maata nurkissa ja sitä on hänen vaatteillaankin. Hän voi olla välinpitämättömästi, huolimattomasti, jopa resuisestikin puettuna. Hän on koettanut välttää sitä, huomattuansa, miten se minua vaivaa; näen kuinka hän taistelee sitä vastaan – mutta se on väkivaltaa hänen tavoilleen ja luonnolleen. Mutta – kuules! – sittenkin on hänellä mitä huolellisemmin hoidetut kädet, jotka koskaan olen nähnyt; suuret kauniit kädet, joita voisi kuvitella muinaisaikaiseen jättiläisveistokuvaan kuuluviksi, ja joilla olisi kyllin voimaa heiluttamaan sepänvasaraa. Sellainen hän on."

"Tahtoisin mielelläni tutustua häneen?"

"Voithan seurata minua nyt."

"Kiitos. Tänä iltana en jouda. Minun täytyy mennä kirjapainolle."

"No, jonakin toisena sitte. Tule sinne ylös vaan ja kysy minua."

"No teenpä niin. Hyvästi siksi!"

"Hyvästi."

Kun Ville jonkun ajan perästä astui sisälle äitinsä luo, tapasi hän hänet salissa istumassa kirjoituspöydän ääressä.

"Eipä tunnu saavan oppilaita kielissä", sanoi hän ylökatsahtaen ja nojaten käsillään kirjoituspöydän aukivedetyn laatikon laitoihin, jossa hän oli pengoskellut papereita. "Olen liian tuntematon ja sitäpaitse on niin paljon tuntien antajojita. Mutta eiköhän venäläinen kirjallisuus liene täälläkin muodissa kuten Parisissa. Jospa koettaisin saada käännöstyötä."

"Ei siitä tule mitään. Ei riitä, että osaa vaan vierasta kieltä, täytyy myös osata omaansakin."

Äiti hymyili.

"Etkö luule minun sitä osaavan?"

"No, kyllä noin auttavasti, kotitarpeiksi. Sinähän puhut niin säännöllisesti ja kieliopillisesti, että on oikein liikuttavaa – ethän henno edes koskaan sanoa 'inte', vaan aina sanot 'icke' – mutta tämä kaikki ei ole kylliksi. Vaaditaan vielä jotakin, jota kutsutaan 'stiiliksi'."

"Mitä en osaa, sitä voin kyllä opetella."

Poika kohautti olkapäitään.

"Miks'ei. Sinullahan ainakin on voimaa ja pontta", mutta äänessä oli hyvin epäilevä väre.

"Olen sitä kyllä elämässäni tarvinnut", vastasi hän.

"Vahinko vain, ettei sitä vähääkään minulle ole ylettynyt."

"Sinä varmaan et ole koskaan sitä tarvinnut, etkä siis tiedä, jos sitä hyvinkin on."

"Tarvitseisin kyllä voidakseni tehdä jotakin kunnollista ja päästäkseni johonkin päämaaliin."

"Kyllä sitä tulee."

"En tiedä. Joskus luulen niin itsekin; mutta toiste en. Joskus tuntuu kuin sitä kumminkin tulisi, jos elämä uhkaisi kuristaa minut kovalla kourallansa ja pakoittaisi minut jännittämään kaikki hermoni. Mutta joskus taas tuntuu kuin ei sekään mitään hyödyttäisi. En katsoisi maksavan vaivaa ponnistella, taivuttaisin vaan pääni hymyillen taaksepäin – ja vaipuisin."

"Tarkoitatko, ettet voi tehdä työtä?"

Ääni oli karkea ja kova, kun hän taisteli naamioijaksensa tuskaa, joka pojan puhuessa oli vähitellen hänet valloittanut.

"Niin", oli vastaus.

"Odotahan. Annahan elämän vaan oikein rajusti käydä sinuun käsiksi."

Hymyillen kuunteli poika millä innolla äiti tahtoi vakuuttaa sitä hänelle – ja itsellensä.

"Pelkään, ettei elämä voi käydä minuun käsiksi, olen halvattu sisällisesti. En tunne koskaan mitään – en koskaan mitään."

Äiti katseli häntä totisilla silmillänsä; noilla silmillään, joidenka elinvoimaa uhkuvaan pohjasäveleeseen yhtyi nyt toinenkin ilme. Niin toivottomana ja autiona soi hänen korvissaan tuo tunnustus, joka sanottiin niin keveästi ja näennäisesti niin huolettomalla äänellä. Se ahdisti hänen rintaansa – tuo nuori ihminen, joka sanoi olevansa sisällisesti hervoton, oli vasta 25-vuotias ja se oli hänen poikansa.

"Tahtoisin mieluummin kärsiä", jatkoi tämä, "vaikkapa mitä tahansa, kun todella voisin jotakin tuntea."

Tuli hetken hiljaisuus.

Äiti istui ja keräili kirjoituspöytälaatikostaan joitakin papereita. Aluksi poika seurasi silmillään aivan koneellisesti hänen toimiansa, mutta lopussa tuli hänelle vastustamaton halu saada tietää, mitä nuo paperipalaset oikeastaan sisälsivät. Ystävällisen näköisenä, jonka ilmeen hänen kasvonsa joskus voivat saada, kumartui hän, otti koetteeksi yhden paperilapuista, piteli sitä sormiensa välissä ja katsoi hymyillen äitiinsä.

"Saako luvan tirkistää?"

Äiti tuli niin iloiseksi tästä lähenemisestä ja tuosta kauniista ilmeestä pojan kasvoilla, jota hän ei koskaan ennen ollut nähnyt. Hänen täytyi tavattomasti hillitä itseään voittaaksensa halunsa silittelä kädellään hänen lyhyeksi leikattua, mustaa tukkaansa, mutta vaistomaisesti aavisti hän, että tämä herättäisi jälleen pojan arkuuden.

"Olet utelias?" sanoi hän vain.

"En voi nähdä pienintäkään paperipalaa, ilman ettei jo kutittaisi sormiani; sillä aavistelen aina, että sisältö siinä jollain tavoin olisi huvittava."

"Nyt ainakin petyt. Täällä on vaan vanhoja laskuja ja muuta joutavaa."

"Eikö sinulla sitte ole mitään, joka kelpaisi?"

"No mitä sitte?"

"Jotakin ravintokelpoista näljistyneelle kirjailija-uteliaisuudelle – vanhoja kirjeitä, muistiinpanoja ja muuta sellaista."

"Niitä on kyllä yllin kyllin."

"Anna ne minulle."

"Tänä iltanako? Ne ovat vielä matka-arkuissa. Enhän ole ottanut niitä esille." [Jag har ju *inte* packat upp.]

Poika hymyili.

"Kuules – nyhän sanoitkin 'inte' ensi kerran. On hyvin kiitollista olla sinun opettajasi."

"Samaa sanoi isäsikin."

"Milloin?"

"Kun hän luki, mitä olin kirjoittanut."

"Vai niin. Mitä kirjoitit sitte? Ajatuksiako? Tunnelmiako?"

Äidiltä ei jäänyt huomaamatta hienonhieno ivankärki pojan viime sanoissa ja hän hymyili.

"Ei. En kuulu noihin tavallisiin, pieniin, hentomielisiin pikkukaupunkilaisneitosiin. Muistiinpanoni eivät ole mitään tunteen purkauksia. Ne ovat enemmän maalarin reippaalla kädellä siveltynyt tuokiokuvia. Pilventakaiset mietiskelyt eivät kuulu minulle. Minähän tulin tekemisiin mitä erilaisimpien ihmisten kanssa eri maista, ja minua vaivasi, että tuo aineen ääretön runsaus jo itsessään tekisi mahdottomaksi säilyttää heitä kaikkia muistossaan."

Poika nyökkäsi innokkaan myönnytyksensä merkiksi.

"Sepä se juuri on", sanoi äiti. "Sitä näkee ja kokee eläessään niin paljon, ja enin osa kumminkin menee hukkaan."

"Niin, ja yksin kun olin, oli kirjoittaminen ikäänkuin seurana minulle.

Tuntui kuin keskusteleisi jonkun kanssa, joka ei ollut saapuvilla..."

Hän vaikeni tuokion ja silmäsi pikasesti ja arasti poikaansa, joka ei huomannut, että tässä tapahtui pysäys hänen ajatussuunnassaan.

"Minulla on hyvin kehittynyt kieliäisti", jatkoi hän, "on oikein huvittavaa leikitellä sanasovituksilla ja lauselmilla, kuten lapsi leikkii pehmoisen savipalasan kanssa; sen voi muodostaa jos jonkinlaiseksi, hieroa kokoon ja muodostella taas uudelleen."

"No sitte olenkin perinyt muoto-aistini ja kirjoituskykyni sinulta."

"Joutavia! Minun kirjoitelmani olivat vaan ilman aikosiaan pikkukyhäyksiä – pensselipyyhettä. Eipähän tuo juuri ollut vaivaksi minulle antaa kynän luistaa. – Olinhan siihen kyllä saanut tottua."

"Kuinka niin?"

"Kirjoittelin aina isällesi."

"Kirjoitit hänelle?"

"Niin."

"Mitä sitte?"

"Kirjeitä. Kaikenlaista."

"Oliko hänellä niin paljon kirjoittelemisia?"

"Kyllä. Oikeastaan hänestä olisikin pitänyt tulla tiedemies – oppinut – professori."

Poika veti suutansa hymyyn viime sanoille.

"Professori?" toisti hän ylenkatseellisesti – "'Peruukkipölkky?' —

Sekö mielestäsi on kaikkein korkeinta?"

Hän ei vastannut, jatkoi vaan. "Hänen asemansa anatoomisen kokoelman omistajana oli aivan sopimaton hänenlaiselleen ihmiselle, senpätähden pyrkikin hän mielellään pois kaikesta sellaisesta, mikä satoi häntä alemmille asteille kuin mihin hän kuului. Hänen laajat tietonsa, monet matkansa, sekä hänen verraton kykynsä vetää ihmisiä puoleensa, vaikuttivat, että hänellä oli monta ystävää – etevä miehiä – ja hän oli mielellään kirjevaihdossa."

"No! Tämähän liittyy hyvin siihen kuvaan, jonka olen hänestä muodostanut."

Pojan äänessä oli hieno halveksiva vivahdus. Äiti katsoi häneen kuin ei hän oikein olisi käsittänyt, mitä hän tarkoitti. Sitte jatkoi hän.

"Mutta sitoutua tunniksi kirjoituspöydän ääreen olisi voinut tehdä hänet hulluksi. Hänen elohopealuonteelleen oli mahdotonta pysyä yhdessä kohdin. Hänen täytyi saada vapaasti hallita käsivarsiaan, samoin kuin ajatuksiaan."

"Siinä suhteessa ymmärrän häntä", sanoi poika vakuutuksella.

"Siksi minä olin hänen kirjurinsa ja siitä olen saanut kielitaitonikin. Hän oppi helposti vieraita kieliä puhumaan, mutta hänellä ei ollut koskaan kärsivällisyyttä opetella niitä oikein kirjoittamaan. Se jäi minun osakseni."

"Ja hänestä olisi pitänyt tulla tiedemies – oppinut – jopa professori!" kertoi poika vähän pilkallisesti naurahtaen.

Nyt ymmärsi äiti, mitä hän tarkoitti. "Niin, omalla alallaan – luonnontieteen", vastasi hän terävästi. "Hyönteistutkijana oli hän sekä tunnettu, että tunnustusta saanut."

Hän puristi huulensa lujaan ja keskustelu oli katkaistu.

Seurasi pitkä vaitiolo. William alkoi käydä hämilleen.

"Etkö tahtoisi ruveta myös minun kirjurikseni?" sanoi hän ja silitti hiljaa äidin kättä, joka lepäsi pöydällä. Hän katsahti ylös. Tämä oli ensimmäinen kerta kuin jotakin hyväilyn tapaista oli tullut kysymykseen heidän välillensä. Pojan tapa pyytää anteeksi oli niin miellyttävä kaikessa kömpelyydessään ja liikuttava tottumattomuudessaan, että äiti oli aivan vailla vastausta.

"Kun äiti kertoo lapsellensa, ei lapsi saa olla ilkeä", sanoi hän vain, ja hänen äänensä kaikui pehmoisena kuin adagio violoncellistä.

"Eikö?" virkkoi poika, näyttääksensä, että hän vieläkin uskalsi laskea leikkiä. "Kaikkein vähimmin satuprinssiä kohtaan", lisäsi hän hiljaa, osaksi lempeästi, osaksi ivallisesti, enemmän kumminkin lempeästi.

Äidistä tuntui, että hän ei ollut koskaan ollut poikaansa niin likellä kuin nyt. Hän tunsi, että hän oli saanut silmätä tuon kovan, kulmikkaan kuoren alle sinne, jonne hän ei koskaan antanut vieraan silmän tunkea, siksi että hän siellä kätki sen, mikä oli hienointa hänen olennessansa, sen, joka oli liian hyvää halpamaisen joukon katseltavaksi.

Ja kun äiti sinä iltana meni levolle, nukkui hän iloisempana kuin pitkään aikaan.

Kahtena seuraavana iltana odotti hän poikaansa turhaan.

Hän vaivasi päätään tuhansilla otaksumisilla, hän tuumiskeli, olisiko poika kenties voinut loukkaantua tuosta pienestä oikaisusta; hän mietti ja oli tuskissansa.

Mutta mennä hänen luokseen hän ei tahtonut; hän tiesi että pieninkin läheneminen hänen puoleltaan vaikuttaisi vastenmielisyyttä toisessa.

Oli kolmas ilta, juuri se aika, jolloin William tavallisesti tuli. Äiti käveli edestakaisin vierashuoneessa, laskien aikaa neljännes neljännekseltä. Hänestä tuntui kuin kattolamppu sammuisi, kuin hiljaisuus olisi ijäisen yön, tyhjyyden ja unhoituksen ennustaja. Hänen täytyi katsella verhojen ja koruompeluksien kirjavia kuvioita tullaksensa vakuutetuksi, ettei valo sammunut. Niin, se oli hänen oma kuollut, raskas mielialansa, joka painoi kuulon ja näönkin hermoja.

No niin, ei siis tänä iltanakaan tule odotettu.

Hän heittihe voimatonna turkkilaiselle sohvalle, laski päänsä tuskallisesti sen pehmoiseen täytteeseen ja painoi nyrkkiin puserretuilla käsillensä otsaansa. Hän ei nyyhkinyt, surkean tuskantyrskinänsä, rajun voihkinansa tukahdutti hän tyynyihin.

Hänen hillitsemättömään luonteeseen valtavine tunteineen vaikutti tuo raju purkaus helpoittavasti. Samassa soitettiin alakerran ovelle. Hän nousi heti ja kuunteli. Williamkohan siellä soitti? Mutta hänellähän oli etehisen avain. Kulmain välillä oli syviä ryppyjä ja karkea tukka oli poispyyhkäisty otsalta. Oli kuin nuo terävät silmät ja puoliavoin suu olisivat liittoutuneet yhteen korvien kanssa tavoittaakseen pienimmänkin äänen.

Sitte juoksi hän pian kuvastimen luo ja järjesti tukkansa. Kuului askelia rappusista. Hetkisen kuluttua koputettiin ovelle,

"Astukaa sisälle!"

"Suokaa anteeksi!.. Nimeni on Hedström", lausui matalahko ääni, jonka soinnussa oli jotakin hyväntahtoista ja säveää.

Sisään astui pitkä, laiha nuori mies, jolla oli kokoparta. Rouva Zimmermann katsoi tulokasta ja hänen kasvonsa olivat tyynet, kylmät ja sovinnolliset, kuin ei koskaan mielenliikutus olisi niitä kosketellut.

Ainoastaan käsi, jota hän tuki pöytää vasten, vapisi kovasti, mutta sen tunsi hän yksin; vieras ei sitä nähnyt.

"Minä olen rouva Zimmermann. Etsittekö minua?" sanoi hän syvällä, kiihottomalla altoäänellä.

"No tavallaan, kyllä. Tapasin joku päivä sitten Villen kadulla ja hän ehdotteli, että tulisin jonakin iltana tapaamaan häntä täältä. Tahdoin mielelläni tutustua teihin."

"Minua hyvin ilahduttaa, että tulitte."

Äänessä ja tavassa oli jotakin niin sydämellistä, ja se ikäänkuin muutti hänet toiseksi. Kaikki jäykkyys oli samassa kadonnut.

"Olette kai yksi Williamin ystävistä?"

"Kyllä. Tosin minun kansani hän enin on yhdessä", sanoi vieras hiljaisesti istuutuen paikalle, minkä rouva Zimmermann oli hänelle osoittanut. "Me viihdymme niin hyvin toistemme seurassa. Sentähden varmaankin, kun olemme niin erilaiset."

"Olette varmaan tuntenut hänet kauan?"

"Siitä päivin kun hän tuli Tukholmaan. Siitä on nyt jo kolme vuotta."

"Luulen, että hän joskus kyllä on maininnut nimenne; mutta hän ei juuri liikoja ilmoittele."

"Ei. Jos häneltä jotakin tahtoo tietää, saa sitä vetää pihdillä esille – ellei se satu jonakin erityisenä tunteellisempänä hetkenä – ja se ei tapahdu usein."

Tapa, jolla vieras puhui Williamista oli sellainen että se samassa valloitti äidin sydämen.

"Onko hän yhtä suljettu teitä kuin – muitakin kohtaan", lausui hän keskeyttäen puheensa.

"Kyllä hän on suljettu kaikkia kohtaan." Äiti vapisi sisällisestä hermostuneesta innosta. Jos hän voisi saada tämän ihmisen puolelleen, olisi samassa sivuovi auennut hänelle pojan sisimpään, jonka tämä niin huolellisesti tahtoi häneltä sulkea.

"Hän tuntuu niin totiselta", lausui rouva Zimmermann välinpitämättömästi, ikäänkuin sattumalta. "Eli oikeammin, hänen leikkillisyydessään ei ole ensinkään nuoruutta eikä iloa."

"Niin. Luulen ettei hän koskaan ole ollutkaan nuori. Kun tutustuimme, oli hän vasta 22-vuotias ja oli jo silloin valmis tyyppi."

"Tyyppi?"

"Niin. Tarkoitan tuollainen kylmä, halveksiva..."

"Luuletteko että se on teeskenneltyä?" kysäsi äiti katsahtaen ylös.

"Teeskenneltyä kenties ei ole oikea sana. Se on käynyt hänelle tavaksi. Kaikkihan me nykyajan ihmiset käyttäydymme jonkun erityisellä huolella mietityn mallin mukaisesti. Jokainen valitsee tietysti siihen nähden, minkä hän luulee parhaiten olevan sopusoinnussa luontonsa kanssa."

"Luuletteko siis, että hän luonnostaan on sellainen?"

"Ei. Mieluummin sen vastakohta. Luulen että todellisesti hän on harvinaisen herkkä ja hellätunteinen ja että hän on valinnut naamionsa siksi, että se suojeleisi."

"Luuletteko hänellä olleen mitään suruja?"

Rouva Zimmermannin suuri käsi lepäsi pöydällä, jonka pinnassa olevaa pientä tahraa hän tarkkaavaisesti katseli. Hän hieroi sen pois sormellaan, nostamatta katsettaan.

"Luultavasti on hänelläkin ollut. Kaikillahan niitä on. Kenties ne häneen ovat jättäneetkin syvemmät jäljet kuin muihin; mutta niistä minä en tiedä."

"Ette aavistakaan mitään?"

"En. Hän pitää kaikki omina tietoinaan. Hän on niin tottunut olemaan yksin."

Arka, tutkiva silmäys välähti äidin alas painetun otsan alta. Oli ikäänkuin hän olisi epäillyt puhujalla olleen sanoissansa jonkun salatarkoituksen, mutta vieraan kasvoissa ei näkynyt pienintäkään viittausta siihen. Ne olivat yhtä säveät ja hyväntahtoiset kuin ennenkin.

"Niin, se juuri onkin onnettomuus", sanoi äiti vaan.

Ja samassa näytti kuin hänet olisi vallannut tuska, jota ei voi pidättää.

"Kun en häntä nähnyt, luulin että kaikki oli hyvin..."

"Ei varmaankaan olisi auttanut, jos olisitte olleet hänen kanssaan", sanoi ystävä, joka ymmärsi hänen ajatussuuntansa.

"Kuka tietää? Pari päivää sitte sanoi hän olevansa sisällisesti halvattu. Se teki minuun – hänen äitiinsä, niin toivottoman vaikutuksen. Hän on kadottanut kyvyn pitää kenestäkään, ja kun kaikki on lopussa, on tyhjiys ainoa, mikä hänelle jää. Se on nuoruutta, vailla elvyttävää voimaansa – se on kesä ilman aurinkoa – Pelkään, etteivät hänen taipumuksensa koskaan pääse puhkeamaan..."

Rouva Zimmermann lopetti, voimatta jatkaa.

"Niin, on kuin jokin raskas taakka painaisi häntä alati, estäen, tukahduttaen. Hän ei voi tehdä työtä."

"No, mutta jotakin hän kumminkin tekee. Onhan hän teatteriarvostelija."

"Sitä ei hän kutsu työksi. Hän asettaa siksi suuret vaatimukset itselleen."

"Entäpä sitte novellit ja näytelmäkappale?"

"No niiden nojallahan hän nyt elää – tietysti. Tarkoitan, että niiden kauttahan hän saavutti sen hiukkasen kirjailijanimeä, mikä hänellä on, mutta hän kirjoitti ne molemmat ensi vuotena täällä ollessansa."

"Hän kirjoittaa romaania nyt."

"Hän kirjoittaisi, mutta ei voi."

"Miks'ei?"

"Niin sitäpä juuri niin tarkoin ei ole helppo sanoa. Hänhän tahtoo pitää kaikki ihmiset niin kaukana, ettei vain kukaan saisi nähdä miten asian laita on. Muut eivät edes sellaista aavistakaan ja minullekin on se vaan arvelu."

"Puuttuuko häneltä kykyä?"

"Ei. Kaukana siitä. Mutta luulen, että hän on tuota tunteettoman osaa näytellyt jo niin kauan, että hän alkaa jähmettyä sisällisesti. Hän huomaa sen itsekin – ja kärsii siitä sanomattomasti."

"Näyttää kuin alati jokin häntä ahdistaisi. Hänellä ei ole lepoa. Nyt ymmärrän – hän tuntee kuinka hän kuivettuu. Se lienee kauheata."

"Hänhän on nuori vielä", lausui vieras lohduttaen. "Vielä voi kaikki muuttua."

Rouva Zimmermann johti keskustelun toisille aloille. Hän sai tietää, että vieraansa oli sanomalehtimies – yksi niistä monista, jotka ovat julkaisseet kertomuksia. Ja hän muisti selvästi nyt, että William oli hänestä lausunut: "Hän kuuluu kirjallisuuden alaluokkaan. Mutta pidän hänestä."

He puhuivat ulkomaamatkasta, jonka herra Hedström oli tehnyt muutama vuosi sitte, ennen naimisiin menoansa. Hän viipyi sydämellisellä mielihyvällä ja ylpeydellä tämän matkan muisteloissa; näkyi selvästi että se oli hänen elämänsä suuri tapaus. Rouva Zimmermann oli käynyt kaikissa paikoissa mistä hän puhui. Yleensä oli hän oleskellut niissä pitemmän aikaa ja tunsivat ne tarkoin. Vieras oli niin iloinen tavatessaan jonkun, jolle hän voi tyhjentää sydäntänsä, jonkun, jonka kanssa sai puhua siitä, mikä oli hänen elämänsä merkkitapaus. Hän lämpeni omituisesti, tuli vapaammaksi ja oli kuin olisi ollut vanha tuttu.

Kun hän nousi sanoaksensa hyvästi, oli hänen katseessaan jotakin niin vilpittömän sydämellistä, että rouva Zimmermann ei voinut pidättää pientä hymyilyä. Hän tunsivat, että tämän ihmisen oli hän saanut puolelleen. Ja hän voisi vielä tarvita häntä.

"Tulkaa pian uudelleen!"

"Kiitos, varsin mielelläni. Tapaa niin harvoin sellaisen, jonka kanssa voi puhella elämästä – tuolla vapaassa 'suuressa maailmassa', – Tuolla suuressa maailmassa!" – Äänessä oli jotakin niin hyväilyn tapaista.

Seuraavana aamupäivänä, kun äiti vähimmän aavisti, tuli William.

"Olen ollut Upsalassa", sanoi hän.

"Vai niin", kuului välinpitämätön vastaus.

William oli hyvällä tuulella ja katsoi äitiä iloisesti suoraan silmiin. Tämä taaskin luuli sen olevan vahingon iloa ja luuli Williamin etsivän hänen kasvoiltaan harmistuksen jälkiä siitä, kun hän ilmoitusta antamatta oli ollut niin kauan poissa – ja siksi koki hän nyt näyttää niin välinpitämättömälle kuin suinkin.

Mutta pojan päähän ei ollut edes pälkähtänyt, että äiti häntä kaipaisi, vielä vähemmän että hän oli kärsinyt hänen poissaolostaan.

Täysi vapaushan oli sovittu.

Kun he olivat puhelleet hetken hänen matkastaan ja Upsalasta, ilmaisi äiti lopuksi sen, mitä hän oli päättänyt sanoa.

"Kuulehan, olen tässä tuumiskellut, että voisinkohan sentään jollakin tavoin olla sinulle hyödyksi? Voisinko kenties kirjoittaa sinulle? Et aavista, miten siihen olen harjaantunut."

Poika kielsi sen muitta mutkitta. Mutta äiti johti keskustelun vähitellen kirjallisuuteen ja lopuksi sai kun saikin Williamin puhumaan romaanistaan. Hän innostui kuvaamaan romaaninsa pääpiirteitä, hän lämpeni ja missä sanat eivät riittäneet, koki oikea käsi liikkeillään saada tunnelmaa esille.

Ja tuossa kun hän istui, näytti siltä kuin hän esteettömästi ja laajasti maalaileisi kädellensä eteensä levitetylle, näkymättömälle kankaalle.

"Eikö sinulla ole mitään valmista vielä?" kysyi äiti.

"Ei, ainoastaan muutamia hajanaisia suunnitelmia."

"Sinähän kerrot niin hyvin. Pitäisihän kirjoituksenkin käydä sinulta helposti."

"Mutta niin pian kun alan, en pääse paikalta pälkähtämään."

"Kun nyt kumminkin olet kertonut minulle tämän, saanhan nähdä nuo suunnittelusikin?"

"Ei niissä ole mitään näkemistä."

"Kuka ties. Sitä paitsi luulen, että työsi saisi toisen vauhdin, jos sinulla olisi joku, jolle siitä puheleisit."

"No tule sitte kotiin", sanoi William yht'äkkiä ja nousi.

Äiti ei vastannut, meni vaan etehiseen ja otti päällysvaatteensa.

Tiellä näytti hänestä väliin kuin William olisi katunut, mutta kun hän ei mitään sanonut, ei äitikään ollut mitään huomaavinaan.

Kun he olivat tulleet hänen huoneensa ja riisuneet päällysvaatteet, veti William vaieten erään kirjoituspöytälaatikkonsa auki ja otti sieltä esille järjestämättömän paperikimpun.

"Niin tässä näet", sanoi hän ja osoitti hänelle kirjoitettuja sivuja, jotka vilisivät muutoksia ja korjauksia ja joidenka yli oli suuret ristit vedetyt.

Äiti istahti kirjoituspöydän ääreen, Williamin jäädessä seisomaan hänen viereensä ja selaili papereja, mutta niistä oli mahdoton saada selkoa.

Sama lause oli alotettu uudelleen ja yhä uudelleen, oli melkein tuskallista nähdä tuota hirvittävää taistelua aineen kanssa, josta nämät tahratut sivut olivat todistajina.

"Mitä tapahtuu ensi luvussa?" kysäsi rouva Zimmermann, kastaen kynän ja ottaen eteensä puhtaan paperikaistaleen.

William alkoi luetella koneellisesti ja kuivasti ja äiti kirjoitti. Siitä tuli pitkä luettelo. Sitte otti hän uuden paperikaistaleen ja sittekös vasta kuulustelu alkoi. Poika vastasi joka kysymykseen ja se osoitti että hänellä oli kaikki päässänsä valmiiksi mietittynä.

Minkälainen ilma oli? Minkälainen puku hänellä oli? Mitä oli tapahtunut ennen? Mistä he juttelivat.

Mitä sanoi hän ensiksi? Mitä toinen vastasi? – Se oli koko tutkistelua.

Vastaukset olivat lyhyet ja päättäväiset, ikäänkuin olisi hän neuvotellut lääkärin tai asianajajan kanssa, mutta hänen kasvoistaan kyllä kaiken aikaa näkyi, ettei häneltä jäänyt huomaamatta koko tämän kohtauksen hullunkurinen puoli.

Vihdoinkin kääntyi äiti ja hänen kasvonsa loistivat tyytyväisyydestä.

"Sinullahan on kaikki selvillä", sanoi hän. "Tekemättä on vain tämä orjantyö. Sinulta puuttuu tottumus työhön. Vika ei ole päässä, vain kädessä."

"Eikö?" virkkoi William hyväntahtoisesti.

"Sinun täytyy tottua sitkeään ja kestäväan työhön."

"Taidat olla oikeassa. En pelkää työtä – mutta minulla ei ole kestäväisyyttä. Tahdon pitää aina lopputuloksen niin likelle, että se hämmöittää silmiini. Silloin voin jännittää voimani niin, että aivot paukkuvat. Näytelmäkappaleeni kirjoitin kolmessa päivässä. Kumpikin novelleistani on ottanut päivän tai pari. Mutta jatkaa yhä, kahlehtia itsensä, tehdä työtä kun ei päämaali edes pilkotakaan – kun näyttää, ettei valmista koskaan tulisi, vaikka ijankaikkisesti kirjoittaisi – ei, sitä en voi. Joudun epätoivoon, tulen kipeäksi kun alotan ja katselen eteeni. Mitä yli-inhimillistä kestäväisyyttä vaaditaankaan saadakseen jotakin sellaista valmiiksi! Täytyy kantaa ijestänsä kuin härkä."

"Tässä olet saanut työjuhdan", sanoi äiti nousten ja kooten paperit.

"Tuletko huomen iltana luokseni?"

"Kenties jo tänä iltana. Mutta ei mitään sopimuksia sitä seuraavine pakkotunteineen."

"Olet oikeassa?" vastasi toinen hymyillen. "Tule kun haluttaa. Sillä aikaa järjestelen nämät."

Hän keräsi paperit, pisti kaikki koteloon, ja otti sen kainaloonsa, nyökkähytti hyvästiksi ja meni.

Saman päivän iltana ei työtoveria näkynyt, mutta kyllä sitä seuraavana, tavalliseen aikaansa. Kun hän oli istunut pöydän ääreen, laski äiti muutamia täyteen kirjoitettuja paperiarkkeja hänen eteensä.

"Silmäile nyt näitä."

Hän oli kirjoittanut ensimmäisen luvun puhtaaksi silitettyänsä ja täyteltyänsä luonnoksen.

Paperit näyttivät niin hienoilta ja miellyttäviltä ja tuo soma ulkoasu veti jo aikalailla Williamia puoleensa, Hän istui, kyynärpäät pöydällä, nojaten päänsä käsiinsä ja lukea ahmi omia sanojansa.

Äiti oli istunut vähän kauemmaksi ja seurasi tarkkaavaisesti vaihtelevia ilmeitä lukijan kasvoilla.

William oli kokonaan syventynyt lukemiseen. "Niin. Tämä on hyvin", sanoi hän väliin ja väliin taas: "Ei, tämä ei kelpaa" – eli: "tässähän on suuri aukko; nämät eivät liity toisiinsa."

"No kirjoita sitte", sanoi äiti tynesti. "Revi lehti irti ja kiinnitä siihen lisälehti nuppineulalla. Kyllä järjestän ne sitte!"

William otti kynän ja mustetta kirjoituspöydältä ja kirjoitti – kirjoitti niin että vilisi. Kello tuli kymmenen, mutta ei häntä kukaan häirinnyt; se oli jo puoli yksitoista ja hän nousi, keräsi paperikaistaleet ja lyöä läiskähytti ne pöytään.

"Kas niin", sanoi hän. "Tässä on nyt ensimmäinen luku ja koko esihistoria ja tiedän, että se on hyvin. On omituista, miten on helppoa työskennellä näin. Huomaa paljon paremmin kaikkea, kun näkee sen toisen käsialalla kirjoitettuna. Näkee heti mikä kelpaa, mikä ei."

"Hyväksytäänkö puhtaaksikirjoittaja", kysäsi äiti leikillisesti, kasvot ilosta loistavana.

"Ihastuksella vallan!" sanoi poika ja tarttui hänen ojennettuun käteensä.

KOLMAS LUKU

William oli saanut oikean työnnon puuskauksen, ja äiti koki kiihoittaa sitä kaikilla mahdollisilla keinoilla. Hän ei pelännyt vaivojansa eikä vastuksia tehdäkseenä pojalleen kaikki niin mukavaksi kuin suinkin, ja tämä onnistuikin hyvin jonkun aikaa. William istui hänen pehmeässä nojatuolissaan ja sepitteli; sarjat tulivat muodottomina ja järjestymättöminä. Äiti tavoitti ne lennosta ja kirjoitti ne.

Hän sai Williamilta hänen suunnittelunsa ja sovitteli ne parhaansa mukaan valkoiselle puhtaalle paperille. Ja kun poika näki paperit hänen varmalla käsialallaan kirjoitetuina, niin hienoina ja kauneina, leveine reunustoineen, innostui hän, tuli uteliaaksi ja alkoi lukea. Hän muutteli ja pyyhki pois, korjaili, lisäili ja kirjoitti uudestaan; näin istuen voi hän viipyä myöhään yöhön huomaamatta ajan kulkua. Silloin pysyttelihe äiti aina kauempana, hiljaa kuin rotta, ettei pieninkään ääni lukijaa häiritsisi. Hän kuuli kynän rapinan, näki sivun täyttyvän toisensa perästä ja hän voi seurata ilmeiden vaihtelevaa leikkiä pojan kasvoilla. Joskus teki tämä ääneenkin jonkun muistutuksen, mutta äiti ei vastannut koskaan, eikä toinen vastausta odottanutkaan.

Kun hän oli saanut valmiiksi ja nousi, kasvot punoittavina ja täydellisesti tyytyväisen näköisenä, silloin voi joskus hänen harmaista silmistänsä pilkistaa esille jotakin niin nuorta ja elämäkuntoista. Ja kun äiti kerran oli sen ilmeen nähnyt, etsi hän alati sitä ja sitte voi hän istua koko illan ja iloita siitä.

Näin perehtyi äiti vähitellen poikansa ajatusjuoksuun; hän alkoi tulla tutuksi hänen henkilöidensä kanssa ja käytti sitä hyväkseen houkutellakseen häntä puhumaan. Mitä William keskustelun tavoin oli kertonut, kirjoitti äiti hänen mentyänsä. Väliin oli tulos niukka, mutta kun sepittelijä oli oikealla tuulella, heryivät sanat ikäänkuin itsestään.

Sellaisina iltoina ei vaadittu äidiltä niinkään vähän vaivaa ja aivojen ponnistusta, ensin seuratakseen mukana, ja sitte muistaakseen kaikki ja saadakseen vihdoon kirjoitetuksi. Hän voi istua kirjoituspöytänsä ääressä myöhään yöhön, mutta hänen sitkeä kestäväisyytensä ei koskaan rauennut. Ja seuraavana päivänä kun poika tuli, pani äiti työnsä hänen eteensä, vaatimattoman näköisenä. William otti paperit, luki ja pisti taskuunsa, tai istuutui hän, korjaili ja muutteli.

Kiitosta ei hän koskaan lausunut, se soti hänen periaatteitansa vastaan. Ei sitä tarvittukaan; äiti kumminkin huomasi milloin hän tuli iloiseksi.

Kuten sanottu, kaikki kävi hyvin jonkun aikaa, mutta sitte William alkoi väsyä. Turhaan koki äiti houkutellessa esille tarkempia pikku piirteitä toimivista henkilöistä. Niinpian kun hän kosketti sitä kieltä, kävi William hermostuneeksi ja levottomaksi. Äiti huomasi sen ja lakkasi. Hän ei uskaltanut enää kysellä, hän tiesi että William olisi pitänyt sen jonkunlaisena kokeiluna henkisen holhousvallan saavuttamiseksi, ja silloin vetäytyisi hän jälleen kokonaan kuoreensa.

Ainoa mitä hän voi, oli odottaa ja ottaa ajasta vaarin.

Äiti sitä paitse oli melkein varma siitä, ettei poika tehnyt mitään työtä. Hänen kasvojensa ilmeesen oli tullut jotakin niin veltoa ja halutonta ja hänen äänestään, puhuihan hän sitte mitä tahansa, kaikui jälleen tuo entinen välinpitämättömyys ja kylmä epäily.

Eräänä päivänä tuli William tavallista aikasemmin ja tuntui olevan entistä huonommalla tuulella.

Äiti oli juuri päässyt päivälliseltä ja Molly korjaili ruokia pois.

Alkoi hämärtää ja mulatti aikoi syyttää kattolamppun, vaikkei kello ollut enempiä kuin puoli viisi.

"No, älähän nyt. Anna olla syyttämättä", sanoi William. Emäntä antoi viittauksen ja palvelijalle tuli aika kiire painaa lampunlasi paikalleen, jonka tehtyään hän vaiti, kuten tavallisesti, mennä tuputteli menojaan.

William siirsi tuolin ja istuutui kamiinin luo, jossa hiilet vielä vähän hehkuivat. Äiti istui akkunan ääressä katsellen kaupunkia, jossa ensimmäiset katulyhdyt alkoivat levittää loistettaan. Näin istuivat he vaieten hetken, kumpikin omiin katselmiinsa vaipuneina.

Lopuksi kuului tuolta kauempaa tuolilta kiusaantuneella ja hermostuneella äänellä:

"Tällainen ilmahan nyt ilkeää on. Ei kylmää eikä lämmintä – rämsyistä ja harmaata vain. Se tekee mielen niin apeaksi."

"Oh", sanoi äiti, "sellaista täytyy ravistaa päältään. Ei maksa vaivaa jättää mieltänsä ilman komentoavallanlaiseksi. Ja sitä paitse kun istuu sisällä työnsä ääressä, tuskin huomaakaan kuinka on ulkona."

"Eipä kyllä kun laskee kaihtimet ja antaa lampun palaa koko päivän – ja sitte tehdä tuhertaa työtä. – Mutta minä en tee sitä enkä tätä."

"Kuinka se on käsitettävää, ettei sinä tee työtä?"

"En viitsi."

Äiti vaikenä. Hänellä ei ollut vastausta antaa. Oli kuin paino olisi hänen päälleen pudonnut. Sitähän hän juuri oli pelännyt.

"Mitäpä se hyödyttäisi", jatkoi William. "Mitä olen kirjoittanut, ei kelpaa mihinkään. Olen näinä päivinä lukenut kirjan, joka kelpaa. Siinä on sanottu kaikki, mitä olisin tahtonut sanoa – sanottu: verellä kirjoitettuna, käyttäkseni vanhaa romaanikieltä. Mutta tässä todellakin tämä lausetapa on paikallaan."

"Mikä kirja se on?"

"Eräs norjalainen tietysti! Nykyäänhän saammekin kaiken Norjasta. On kirottua, ettemme itse mitään saa aikaan... Sitä paitse on sille jo osotettu erikoiskunniansa: kirja on kielletty. Kaikki hyvät kirjat kielletään; melkein alkaa kohta hävettää, ettei koskaan ole päässyt siihen arvoon."

"Siihenhän sinulla kyllä on vielä aikaa", sanoi äiti, koettaen hymyillä, mutta hymy oli kuollutta ja väritöntä, hänestä itsestään tuntui kuin kuultaisi tuska sen lävitse. "Ei. En voi tehdä enää mitään. Kaikki on nyt sanottu, kaikki, mitä olisin tahtonut sanoa – minä en voi koskaan tehdä sitä paremmin ja se tunne painaa minut maahan. Se on huono kirja – niin kyllä, tavallaan, taideluomana, kokonaisuutena; tietysti jää vähempiarvoiseksi ulkonainen taiteellinen kauneus, kun syventyy yksityisseikkoihin ja kirjoittaa veristynein silmin ja vapisevin käsin. Mutta se on kirja, jollaista voi vain kirjoittaa kerran elämässään, sillä sen kirjoittamisella on tekijä piirtänyt veripiirron omaan rintaansa. Se on nykyajan nuorison surkea tunnustus; sellainen on kohtalomme, niin tuhlautuu elämämme ja itse turmellumme. Tahtoisin uhalla huutaa sen kaikkein kuultavaksi se on totta, se on totta!"

Hän puhui käheästi ja matalalla äänellä. Äiti kuunteli hänen ääntänsä, joka oli soinnuton kuin vanhuksen ja sen vaivattu väre koski häneen. Hän ei tuntenut kirjaa, josta hän puhui, mutta aivan vaistomaisesti tunkihe hänelle käsitys tuosta tyhyydestä ja kolkkoudesta, joka oli perussävelenä pojan mielialassa. Hän näki hänen istuvan siinä kokoonlyyhistyneenä painautuen pehmeätä tuolinselystä vasten, juuri kuin häntä paleleisi. Kuinka mielellään olisikaan äiti mennyt hänen luoksensa, ottanut hänen päänsä käsiensä väliin ja painanut sen povellensa lämmittäöksensä häntä oman ruumiinsa lämmöllä; mutta hän ei uskaltanut. Oli eräs sana, jota hän pelkäsi enemmän kuin piiskan lyöntiä, ja hän tiesi, että hän heti saisi sen vasten naamaansa, jos hän koettaisi ilmaista sääliänsä, joka ainaaksi jäisi vieraaksi ja käsittämättömäksi pojan kylmälle epäilylle. Hän näki mielikuvituksessaan hänen jo vääntävän suutansa ivapuheesen ja viskaavan tuon yhden pistävän terävän sanan, jota hän pelkäsi: hentomielisyyttä. Ja kumminkin – mikä omituinen kaksoisluonne hän oli.

Istuihan hän – epäilijä itse tuolla hentomielisenä kuin kuka muu tahansa. Mutta pienimmästäkin kosketuksesta, pienimmästäkin viittauksesta siihen että hänen mielialansa ymmärrettiin ja pienimmästäkin lähenemisen kokeesta vetäyisi hän kokoon kuin tuntokasvi, suojaten itseänsä pistopuheella ja ivahymyilyllään.

Äiti nousi äänetönnä, käveli edestakaisin muutamia kertoja laattialla.

"Ei, nyt täytyy saada valoa", sanoi hän aikoen painaa soittokelloa.

William pyysi häntä odottamaan.

"Se koskee niin silmiin; ja minä menenkin pian. Tänä iltana on premieeri teatterissa – eräs saksalainen ilveily."

Kun hän oli mennyt, istui äiti kirjoittamaan herra Hedströmille ja pyysi hänen toimittamaan hänelle tuon mainitun kirjan.

Herra Hedström tuli itse tuomaan sitä. Hän katsoi velvollisuudekseen edeltäkäsin huomauttaa rouva Zimmermannia kirjan laadusta. Rouva Zimmermann ei varmaankaan tietänyt...

Rouva Zimmermann hymyili vieraansa siveelliselle innolle. Kyllä, hän tiesi kaikki. Mutta hän piti itsensä kyllin vanhana ja kokeneena voidaksensa lukea sen vahingoittamatta sieluaan.

Herra Hedström näytti miettiväiseltä. "En koskaan sallisi, että Amalia..." sanoi hän.

Rouva Zimmermann luki myöhään yöhön ja koko seuraavan päivän. Hän teki muistiinpanoja paperipalasilta, kirjoitti kaikki, mitä hänen mieleensä johtui ja teki otteita. Hänestä tuntui kuin tuo kirja olisi vihollinen, jota vastaan hänen oli taistelemisen ja hänen täytyi kerätä koko varustus aseita.

Mutta kuta edemmäksi hän tuli, sitä selvemmin hän näki, etteivät kaikki ne toteennäytteet, mitä hän voi kerätä, taitaisi rahtustakaan muuttaa tahi lauhduttaa pojan mielipidettä.

Näistä lehdistä huokui sama ikävä, iloton mieliala, sama väsymys ja uskonpuute, sama välinpitämättömyys ja sama kylmyys kuin pojan omasta olennostakin. Hän huomasi tuon erehdyttömättömän yhtäläisyyden poikansa ja kirjantekijän välillä.

Tässä kirjassa oli paljon sellaista, joka kuohutti hänen mieltänsä. Siinä ei ollut vähääkään henkistä hienoutta eikä sielun aatelia; siinä oli vaan raakuutta ja raihnaisuutta – ja tuo ammoittava tyhjiys. Äitiä ihmetytti, ettei tuo hienouden puute, joka oli kirjan pääominaisuuksia, loukannut Williamia, joka oli niin arka karttamaan kaikkia mikä oli halpamaista ja rumaa. Mutta hän oli vastannut, että raakuus oli luonnotonta kuin hysteerisen naisen nauru; se sisälsi kumminkin niin ääretöntä tuskaa, ja auttamatonta epätoivoa.

Äiti ei voinut tätä käsittää. Mutta hän ymmärsi, että tämä oli rappiolle joutuneen ihmisen viimeinen synnin tunnustus ja häntä kauhistutti ajatellessa, että tuon miehen elämänkohtalo tulisi olemaan myöskin hänen poikansa.

Tuo tyhjä, veltostuttava sylistä – syliin, ostetuin hyväilyin ilman kipinääkään muuta – kuin sitä, joka leimahtaa hetkeksi ja sammuu samassa, jättämättä pienintäkään lämmönsädettä.

Marraskuun 9 päivänä oli Williamin syntymäpäivä. Äiti oli kerran kävelyllään sattumalta nähnyt kauniin tikarinmuotoisen paperiveitsen, jonka suippoterä oli kiiltävää terästä ja pronssinen kahva uurroskuvilla kaunisteltu. Hän tiesi, että kiiltävien teräskalujen ihailu oli yksi Williamin heikkoja puolia, muun muassa piti hän liikuttavaa huolta kynäveitsestä, jota ei koskaan lainattu ja joka huolellisesti kiilloitettiin joka kerran käytettyä; niin usein oli äiti nähnyt hänen istuvan ja katselevan kirkasta terää, iloiten sen loisteesta, kun se välkkyi auringon paisteessa. Ja valmistaaksensa pojalleen odottamattoman ilon oli hän ostanut tikarin ja antanut sen kahvaan kaivertaa hänen nimimerkkinsä.

Kun William tuli äidin luokse aamupäivällä, oli se esillä pöydällä. Hän otti sen, silmäili sitä hymyillen, piti terää valoa vasten ja sanoi: "sepä on kaunis." Mutta yht'äkkiä keksi hän nimikirjaimet ja pikasesti laski hän veitsen kädestään.

Tämä aikomus ihastuttaa teki häneen sen vaikutuksen, kuin olisi se vaara, joka hänen täytyi torjua. Ja kuta suurempi halu hänellä oli päästä tuon esineen omistajaksi, sitä ankarampi oli vastavaikutuskin.

Äiti näki muutoksen hänen kasvoissaan, mutta ei aavistanut syytä. Hänen mielessänsä välähti hämärä aavistus, että hän tietämättänsä kenties oli tullut koskettaneeksi jotakin arkaa kohtaa hänen menneisyydessään ja hänen omatuntonsa moitti häntä heti ajattelemattomuudesta ja epähienoudesta.

"Etkö tahdo ottaa sitä?" kysyi hän arasti.

"En."

"No, sitte pidän sen itse. Nimikirjaimet voin kyllä saada muutetuksi."

Hän koki sanoa sen niin välinpitämättömästi kuin suinkin, mutta pettymys ja alakuloisuus tekivät hänen äänensä epävarmaksi. William huomasi sen, ja hänestä tuntui että hän karkealla ja sydämmettömällä tavalla oli saattanut äidille surua, mutta hän ei voinut itsellensä selittää millä tavoin ja sen tähden terästi hän itseänsä sitä vastaan, jota hän tavallisen tapansa mukaan kutsui sairaloiseksi hentomielisyydeksi. Ja sitte hän punnitsi mielessään tuota ajateltua ystävällisyyttä äidin puolelta ja toisaalta omia puuttuvia tunteitaan äitiä kohtaan, ja kun hän tiesi ettei hän koskaan tämän tunteita voisi maksaa, piti hän niiden vastaanottamisenkin epärehellisyytenä. Hänen kokemuksensa elämästä tähän saakka oli niin yksipuolista, ettei hän vielä aavistanut, että antaminenkin voisi tuottaa iloa.

Seurasi pitkä nolo hiljaisuus. Äiti otti veitsen ja siirsi sen kauemmaksi pöydälle, ja William istui synkkänä tuijottaen eteensä; hänellä kaikessa tapauksessa oli epämiellyttävä tuntemus siitä, että hän oli ollut turhan tarkka ja pikkumainen. – Mutta hän päätti pudistaa sen tunteen pois.

"Tahtotko tulla luokseni juomaan kupin kahvia iltapäivällä?" kysyi hän.

"Luonani on pari ystävää."

Äiti oli toivonut, että hän viettäisi tämän päivän hänen luonaan ja että he yhdessä olisivat syöneet pienen juhlapäivällisen ja juoneet lasillisen hyvää viiniä. Mutta hän ei uskaltanut hiiskua kutsustaan mitään nyt, sen sijaan vastasi hän heti myöntyen hänelle.

"Sinä tulet olemaan ainoa nainen siellä – uskallatko?" jatkoi William hiukan ivallisesti ja samalla hyväntahtoisen leikkillisesti. Uskallatko! Josko hän uskaltaa mennä oman poikansa luo! Kiitos. Hän kyllä tulee. – Ville oli asettanut kaikki niin juhlalliseksi kuin mahdollista, koristanut huoneen värillisillä lyhdyillä ja punaisen lamppuvarjostimen himmentämässä valaistuksessa näytti kaikki huoneessa niin hauskalle. Kolme nuorta miestä istui pöydän ympärillä, kun rouva Zimmermann astui sisälle. William otti vastaan ja esitteli. Yksi oli herra Hedström, toinen oli eräs kalpea, rillinokkainen taidearvostelija ja kolmas herra Wahlberg, keikaritaimi ja taiteilija-aines – idiootti päälle päätteeksi. Hän oli tuo pitkäsäärinen olento, jonka huulet eivät olleet tarpeeksi pitkät. William tarjosi kahvia, oikein voimakasta ja hyvää kahvia. Hän itse oli aamupäivällä ollessaan kävelemässä ostanut puoli naulaa parasta, mitä käsiinsä sai, ja hän oli tehnyt nimenomaisen anomuksen, että emäntä huolimatta omista periaatteistaan kahvinkeitossa panisi ne kaikki samalla kertaa kiehumaan. Hän tahtoi tarjota oikeaa yläluokan kahvia. Kestitykseen kuului vielä pullo Maraschinoa ja ranskalainen päärona mieheen.

"Vähän, mutta hyvää", sanoi hän, "on periaatteeni kaikessa."

Tulikin oikein hauskat pikku kahvikekkerit, aivan rouva Zimmermannin mielenmukaiset. Oli niin miellyttävää tämä vapaus kaikesta pakollisuudesta. Rouva Zimmermann huomasi, ettei hänen läsnäolonsa sitonut seuraa vähintäkään ja se vaikutti hänessä hilpeyden, jota hän ei ollut tuntenut pitkään aikaan.

"Miten hyvällä tuulella sinä olet tänä iltana!" sanoi poika.

"On niin suloista kun saa olla ihminen!" vastasi hän. "Onpa melkein kuin ei olisikaan Tukholmassa."

"En voi käsittää, että hän on sinun äitisi, vanhus!" sanoi taidearvostelija Williamille.

"Se on tietty", vastasi William. "Sehän ei kuulu sinun alaasi."

"Ei, mutta se onkin oikein ihmeellinen ilmiö, että ukolla on niin nuori äiti."

"Missä on teidän rouvanne?" kysyi Rouva Zimmermann herra Hedströmiltä.

Tämä näytti käyvän vähän hämilleen. "Hän on kotona", sanoi hän lopuksi.

"Hän ei uskalla tulla yleensä niin siveettömäksi tunnetun nuoren miehen luo kuin Ville Zimmermannin", selitti herra Wahlberg.

"Oh – uskalla..." väitti Herra Hedström vastaan sävyisästi, mutta hänestä näkyi, että toinen oli osannut oikeaan.

Sitte illalla meni koko seurue Grandin hotelliin syömään illallista. Ja kello oli liki kaksitoista kun rouva Zimmermann, nuoren herra Wahlbergin saattamana seisoi omalla portillaan Södernillä.

Herra Wahlberg koetti olla niin huvittava kuin mahdollista kotimatalla; ja kun hän ojenti kätensä hyvästiksi, sanoi hän:

"Minä varmaankaan en saa lupaa jonakin päivänä tulla luoksenne, saadakseni jatkaa tuttavuuttamme?"

"Varsin mielellä. Olette tervetullut!"

Rouva Zimmermannilla ei ollut mitään vastaan viljellä edelleen tuttavuutta herra Wahlbergin kanssa. Kaikessa hiljaisuudessa oli hän tuumitellut vetää Williamin lähimmän seurapiirin luoksensa, avata ovensa selkoselälleen näille kodittomille linnuille ja mahdollisuuden mukaan valmistaa heille yhtymäpaikka, jossa he voisivat tavata toisiansa, tuntiessansa tarpeen saada puhella ja seurustella päivätyönsä päätettyä.

"Sinullahan on oikein hieno äiti!" sanoi Pelle Wahlberg Williamille, "hitto, niin hieno muori! Värikäs ja komea! Luuletko että voisin saada maalata hänen muotokuvansa?"

Jonkun päivän perästä tuli pikku rouva Hedström aamupäivävierailulle. rouva Zimmermannin luo.

"Eikö Kaarlo ole täällä?" kysyi hän heti, ikäänkuin hän olisi pelännyt olla yksinään.

"Ei, mutta ettekö kumminkin tahtoisi astua sisään?"

"Kiitos, kyllä. Mieheni tulee jälestä. Päätimme tavata täällä."

Keskustelu kävi kankeasti. Oli niukalti yhtymäkohtia ja pikku rouva oli aina niin avuton, kun "Kaarlo" ei ollut mukana. Rouva Zimmermann kertoi, miten hauskaa heillä oli ollut toistensa seurassa muutama päivä sitte, hänellä ja Williamilla, herra Hedströmillä ja parilla muulla Williamin ystävällä.

"Miks' ette tullut mukaan?" kysyi hän lopuksi.

Pikku rouva punastui ja loi silmänsä alas. "Kaarlo ei antanut lupaa", sanoi hän.

"Kaarlo tuntuu olevan aika tyranni", laski rouva Zimmermann leikkiä.

"Mutta totta tosiaan minä hänet läksytän kun hän tulee."

"Oi, älkää sanoko mitään", pyysi pikku rouva aivan pelästyneenä.

"Hän – on niin arka minusta ja sitte..."

"Arka teistä? Mutta eihän nyt ollut mikään vaara kysymyksessä. Minä ainakin tulini aivan ehytnahkaisena takasin, enkä huomannut kenessäkään pienintäkään viittausta siihen suuntaan, että hän aikoi syödä minut – ja sitäpäitse olihan hän itse mukana."

"Niin ei se ollut sentähden – mutta – niin, en tiedä."

Kaikeksi onneksi pikku rouvalle, joka tuskitteli pulassansa, soi kello ja "Kaarlön" tulo tuli avuksi ja keskustelu solui toisille aloille.

Mutta kun he olivat menneet, ei rouva Zimmermann saanut mielestään pois pikku rouvan ujosti punastuvia poskia ja alas luotuja silmiä. Ne seurasivat häntä alati, pitivät hänen aivonsa taukoamattomassa työssä ja tuskallisessa jännityksessä, jollaista tuntee miettiessään arvoitusta, jota ei voi arvata, mutta joka tuntuu tavattoman yksinkertaiselta, tai kun etsii sanaa, eikä löydä, vaikka se alati pyörii kielellä.

Vihdoin oli se selvänä ja varmana hänellä, ikäänkuin valo olisi välähtänyt. Se siis oli syynä ja vaistomaisesti oli hän sitä aavistanut. "Hän ei uskalla tulla yleensä niin siveettömäksi tunnetun nuoren miehen luo", oli herra Wahlberg sanonut. Leikillä – tietysti, mutta siinä oli totta pohjalla.

Hän ajatteli tuota kuvausta nuorten miesten elämästä, jonka oli juuri lukenut. Williamhan itse oli sanonut, että se voisi olla hänen oma tunnustuksensa. Hän ei ollut kuvitellutkaan poikaansa pyhimykseksi millään tavoin; hän kyllä oli luullut hänen siinä suhteessa elävän jotenkin samoin kuin muutkin nuoret miehet, mutta sittenkin oli hän häntä luullut paremmaksi kuin hän oli. Hän ei koskaan ollut ajatellut, että hän olisi voinut vetää tätä lokaa kotiinsakin. Hän ei ymmärtänyt, kuinka hän oli saattanut olla niin lapsellinen. Miks'eivät ne tulisi hänen kotiinsa. Menivähän ne muidenkin luo. Mitä syytä hänellä oli luulla häntä noita muita niin paljon hienotunteisemmaksi. Hän oli raivostunut itseensä. Miksi riippuivatkin nämät ihanteellisuuden riekaleet vielä hänessä? Miksi uskoi hän vielä kaunista ja hienoutta löytyvän – uskoi kumminkin salaisuudessa, huolimatta pojan

omista vakuutuksista? Miksi ei hän voinut silpoa sitä itsestään, tallata jaloillaan, kun sille ei löytynyt kumminkaan vastinetta todellisuudessa?

Hän ei voinut pysyä hiljaa. Edestakaisin käveli hän matolla, rauhatonna ja levotonna. Hän ajatteli rappukäytävää, huonetta. Samoja rappuja oli hän noussut ylös, laskenut kätensä samaan lukkoon, ripustanut päällysvaatteensa samaan nauhaan. Häntä inhoitti sanomattomasti. Hän ajatteli noita naisia, joilla tuskin on sielua ja hän tunsi sisällään ivahymyilyä. Cocott romantikin magdaleenojako? – ei, niitä hän ei uskonut. Alennus, törkeys ja raakuus siinä heidän Kaininmerkkinsä! Katso vaan sellaiseen silmäpariin punasine suonineen silmänurkissa! Jos olisikin raaka nauru sivelty pois, niin pyyhkimättä kumminkin pysyy mielen raakuus, joka ei koskaan katoa, se sielunsaasta, joka eroittamattomasti seuraa, kuten ruumiillinenkin sellaista elämää.

Koko päivän tuskittelihe hän näissä ajatuksissa ja kun William tuli hänen luoksensa iltasella, oli hänen kärsimyksensä noussut siihen määrään, että hän tiesi, ettei löytyisi mitään muuta keinoa siitä päästä, kuin suoraan kysyä häneltä kaikesta. Tuntui kuin antautuisi hän leikkauspöydälle ostaaksensa itsensä vapaaksi kalvavasta kiusastansa hetken kestäväällä, yhteen kokoon kerätyllä tuskalla. William oli verrattain hyvällä tuulella ja hän istahti eräasen äidin pehmoisista tuoleista, veltona ja mukavuudestaan nauttivan näköisenä.

Äiti tarttui aineesensa hermostuneen sairaan kärsimättömyydellä. "Tahtoisin mielelläni kysyä sinulta jotakin, joka on vaivannut minua koko päivän. Et saa suuttua, ja usko minua kun sanon, etten tee tätä sinun, vaan itseni tähden."

"Suuttua?" sanoi hän. Oletko nähnyt minun joskus suuttuvan? En voi suuttua – nyt enää."

"Niin, mutta et saa panna pahaksesi."

"En, sano vaan. Olen ylpeä siitä, että olen yksi niistä ihmisistä, joiden kanssa voi puhua kaikesta."

Äiti oli vaiti hetken kerätäkseen ajatuksiansa ja muodostaaksensa kysymyksensä asialliseksi ja sattuvaksi.

"Sanoit joku aika sitte, että sinä tuon kirjan antamassa kuvauksessa nuorten miesten elämästä tunsit koko nykyisen nuoren sukupolven kohtalon... Soveltuuko tämä kuvaus yksityiskohdissaankin sinun omiin kokemuksiisi?"

"Kyllä... Luulitko minun elävän kuin munkki?"

"En ... mutta on niin suuri ero..."

"Ei mitään eroa", sanoi hän lyhyesti ja karneasti.

"Lupaathan sanoa minulle ihan suoraan? Näes, tahtoisin niin mielelläni päästä selvyYTEEN tässä asiassa ja ei ole mitään muuta keinoa kuin puhua suoraan ja ennakkoluuloitta, kuten kaksi sivistynyttä voivat puhua. Ymmärräthän ettei tämä puoleltani ole mitään halpamaista uteliaisuutta, vaan todellista halua saada selville..."

"Ei tarvitse mitään alkuveleitä", sanoi William ystävällisesti. "Voit kysyä minulta kaikesta, ja minä olen empimättä antava vastauksen kaikkeen."

"Tahton niin mielelläni tietää jotakin elämästäsi."

"Elämäni on ollut kuten muidenkin nuorten miesten, ei parempi, eikä pahempi."

"Ostetuin hyväilyinkin?"

"Niin." Äänenlaatu ja sitä seuraava hiljaisuus puhuivat paljon. Ne molemmat ilmaisivat hänen väsyksiin ajatun tuskansa.

"Se on jotakin, jota me naiset emme koskaan oikein voi ymmärtää: miten on mahdollista hienotunteiselle nuorelle miehelle elää sellaista elämää."

"Voitko ajatella hienotunteisen nuoren miehen syövän rapaa, sammuttaaksensa nälkäänsä?"

"En tiedä."

"Ole varma siitä että yhdeksänkymmentäyhdeksän sadasta tekee sen. Itsensä säilyttämisvaisto on niin voimakas eikä suvunylläpitämisvaisto ole sen heikompi. Voi väännellä itseänsä iletuksesta – mutta lopuksi kumminkin sammuttaa nälkänsä ravalla. Saat olla varma siitä."

Hän nähtävästi koetteli puhua tavalliseen pilkalliseen tapaansa, mutta äänen vieno värähtely kertoi toista. Hän jatkoi:

"Eihän löydy mitään pelastusta, olemme pakoitettut alentumaan lokaan. Oh, etkö luule että useimmat noista nuorista miehistä alussa – kenties yhä edelleenkin käyvät ja säilyttävät povessansa toivetta, niin hienoa ja kaunista, kuin kukaan noista luonnonpuhtaista, viattomista neitosista. Mutta se kaiho on jo edeltäkäsän kuolemaan tuomittu – ja apuaine asetetaan aivan suumme eteen."

Äiti istui vaiti ja kuunteli ääntä, joka tahtoi olla niin ilmeetön, mutta kumminkin ilmaisi niin paljon. Ja sydämessään tunsu hän sääliä, jonka rinnalla muu kaikki jäi vähäpätöiseksi. Perussävel pojan puheessa tuntui liian todenmukaiselta, voidaksensa olla täydellistä vakuutusta vaikuttamatta.

"Kuinka tulit tätä ajatelleeksi", kysyi poika hetken perästä.

"Pikku rouva Hedströmin tavassa oli jotain omituista, kun kysyin, eikö häntä olisi haluttanut tulla luoksesi silloin iltasella."

"Niin. Hän on arka maineestaan", sanoi William pilkallisesti.

"Mielestäsi se varmaan on tyhmää, mutta kun selveni minulle mitä hän tarkoitti, oli ikäänkuin olisin hävennyt itseäni. Ajatus että olin ollut samassa huoneessa, istunut samalla sohvalla – kuin nuo naiset – vaivasi minua hirveästi. Sinä et saa suuttua – sellaista ei voi auttaa..."

"En tietystikään. Käsitän kyllä, että sinusta täytyi tuntua siltä. Mutta olisit voinut säästää itseäsi siitä. En kuleta katuimpijä kotiini." – Oli kuin sydän olisi lakannut lyömästä hetkeksi, niin ilostui äiti. Hän ei voinut puhua, hän jokelsi vaan, ikäänkuin tahtoisu hän vielä kerran kuulla sitä vakuutettavan.

"Etkö?"

"En. Se inhoittaisi minua. Kun on pakoitettu syömään rapaa, ei kateta pöytää saliin, vaan mennään keittiöön." Äidin mieleenkään ei astunut ajatus, että tämä tunnustus, tyyneesti ja vähintäkään peittelemättä lausuttuna, olisi useimmille muille äideille tuntunut pöyristyttävältä. Hän ei tuntenut mitään muuta kuin iloa, vapauttavaa iloa, että hänen poikansa kumminkin, kaikesta huolimatta, oli hieno ja ylevä, kuten hän oli uskaltanut toivoa. Niin, hän oli toivonut – hän oli koko ajan sitä toivonut, mutta tuskin oli hän sitä rohjennut uskoa. Tuolla, mikä henki hänen sanoistansa ja äänestänsä, ei ollut mitään yhteistä tukahduttavan ja likaisen ilman kanssa, joka huokui norjalaisen nuorison kirjan lehdiltä.

"Sitäpäitse on minulla nykyisin rakastajatar", sanoi hän, jälleen kevyesti ja leikillisesti. "Se on hitusen ylimyksellisempää; se on melkein kuin avioliitto. Hän ei ole vertaiseni – enkä siis voi puhella hänen kanssansa, mutta ei sillä väliä, sillä se ei tule kestäämään enempää kuin kolme kuukautta."

Äidistä itsestään tuntui että tämä oli sopimatonta, mutta hän ei mitenkään voinut olla myhähtämättä.

"Onko edeltäkäsän määrätty, kuinka kauan se kestää?"

"Kyllä, kolme kuukautta on sopimus. Mutta kumminkin yhden kuukauden pidennysajalla, jos se on molemmin puolinen toivomus."

NELJÄS LUKU

Joulun edellä kertoi William, ettei hän saanut asua enää entisessä asunnossansa ja että hänen täytyi muuttaa kohta uudelta vuodelta.

"Minulla on sijaa täällä", sanoi äiti. "Voit saada nuo kaksi huonetta alakerrassa, ne eivät vielä ole hyyrätyt."

"En tahdo", keskeytti poika lyhyesti, mutta hän tunsu ääretöntä halua suostua tarjoukseen. "Sitä paitse eivät ne ole kalustetut."

Tästä viime käänteestä pilkisti kumminkin suostumisen mahdollisuus.

"Kalustetuksi ne voivat tulla."

"Minulla ei ole varaa huonekalujen ostamiseen, enkä tahdo että teet mitään minun tähteni."

Ääni oli päättäväinen ja ynseä, eikä äiti aavistanut, että tässä teeskennellyssä tylyydessä piili sisällinen päättämättömyys.

"No, kuten tahdot sitte." Eivätkä he puhuneet siitä sen enempää.

Siitä miten he tulisivat viettämään jouluaaton, oli heillä ollut pari neuvottelua. Äiti oli kysynyt, josko hän tahtoisu tulla hänen luoksensa, mutta hän oli jäänyt arvelemaan. Silläkin on ilkeä perhe-elämän sivumaku, tuumi hän, mutta voisihan se näin kerran käydä päinsä.

Hän elätteli itsessään juurtunutta ennakkoluuloa kaikkea sellaista kohtaan, jota nimitämme perhe-elämäksi.

Perheissä oli hän ollut juuri sen verran, että hänen puolikypsä arvostelukykynsä oli ollut tilaisuudessa iskemään kiinni laitoksen puutteisiin, vaan että siihen kaiken muodollisen ja painostavan ohella voi sisältyä paljon muutakin – tuota hienoa, lämmintä ja turvallista, joka on kodin quinta essentia – sitä ei hän koskaan ollut ymmärtänyt.

Äiti ja poika olivat nykyisin paljon yhdessä. Äiti kirjoitti puhtaaksi hänen luonnoksensa, jotka William sitte tarkasteli ja täydenteli. Romaani edistyi vitkaan, mutta varmasti. Ja suhde heidän välillään oli mitä parhain.

William oli useimmiten hyvällä tuulella ja ainoana liikavarpaana hänen elämässään nykyisin oli ajatus, että hänen täytyi jättää asuntonsa. Hän oli asunut siinä kaksi vuotta ja lähestyvä muutos vaivasi häntä. Akkunastaan oli hänellä mitä kaunein näköala Humlegård'iin. Tietämättömyys siitä, minne hän nyt osuisi, ei jättänyt häntä rauhaan ja tämä muutos tuntui hänen kovin arkatuntoiselle luonteelleen ikäänkuin kaukaiselta, muodottomalta uhkaukselta ja herätti hänessä ahdistavan tunteen. Asiain näin ollessa kasvoi kasvamisestaan tuo aluksi epäselvä tunne, että hänen täytyi olla varuillaan sitä kiusausta vastaan, jona hänellä oli äidin tarjous. Mikä oli tuon tuntemuksen perussyynä, sitä ei hän koskaan itsellensä selvittänyt.

Ensiksikin oli se kyllä pelkoa siitä, että tällä tavoin vapaus heidän väliltään tulisi häviämään. Äiti saisi vaatimuksia hänen suhteensa ja niitä hän ei voisi täyttää. Mutta tämän tunteen pohjalla oli vielä muutakin; jonkunmoista tavattoman arkaa kunniantuntoa. Hän tiesi että äiti salaisuudessa toivoi hänet tällä keinoin lopullisesti voittavansa; mutta kun hän ei voinut hänen hyvyyttensä maksaa sillä hinnalla, jota äiti – ei vaatinut, mutta toivoi kumminkin saavansa vastineeksi, ei hän katsonut voivansa ottaa vastaan, mitä hän tarjosi.

Lopuksi oli hänellä vielä liian hyvin muistossa, mikä mieliala hänellä oli äidin kaupunkiin tullessa, erittäinkin se vastenmielisyys, mitä hän tunsu ajatellessansa, että hän kenties tulisi taloudellisestikin hänen vastuksiksensa, ja siksi tahtoi hän nyt välttää, ettei tuo äidin tarjous tulisi sorahtelemaan hänen korvissansa omantunnon nuhteena.

Kun William kahdeksan aikaan joulunaattona astui äitinsä vierashuoneeseen, oli hän huonommalla tuulella kuin tavallisesti. Tuo samalla vihainen ja pilkallinen ilme, joka jonkun aikaa oli ollut niin huomattavasti lienteämpä, oli palannut jälleen hänen kasvoilleen.

Äiti näki sen heti. Hän oli heittänyt tutkivan silmäyksen pojan kasvoihin hänen sisälle astuessaan ja koki nyt tyyneydellään ja mukaantuvaisuudellaan saattaa hänet jälleen tasapainoon.

He olivat sopineet, etteivät antaisi toisilleen joululahjoja. Se oli pojan ehtoja. Hän tiesi ettei hän koskaan voisi antaa kymmenettä osakaana siitä, mitä äidinrakkauden päähän voisi pälkähtää lahjoittaa hänelle, siksi ei hän tahtonut mitään ottaa vastaan, eikä mitään antaa. Tässäkin hänen yksipuolinen elämäkokemuksensa eksytti hänen luonnollisen tunteensa. Hän oli niin paljon nähnyt tuota itsekästä voitonhimoista anteliaisuutta, joka ahnaasti väijyy mitä se vastalahjaksi saa. Että on toisenkinlaista anteliaisuutta, joka versoi ilosta saada antaa, ei hän, kuten sanottu, tietänyt. Hän ei aavistanut, että hän vaatimuksellaan sydämmettömällä tavalla oli riistänyt äidiltä sen, mikä oli parahinta hänen jouluilossansa; hän ei aavistanut että tämä tunki tuskaa ikäänkuin tarjottua hyväilyä pois työnnettäessä. – Pojan kasvot synkkenivät synkkenemistään heidän syödessään, mutta äiti oli päättänyt olla tyyni, eikä ollut huomaavinansakaan hänen äreyttään.

"Keinosi oli hienosti harkittu", sanoi William vihdoin, kun jälkiruoka jo oli esillä. – "Niin, se tahtoo sanoa, mielestäsi se varmaan oli hyvin hienoa, mutta minuun vaikutti se aivan päinvastaisesti."

Äiti säpsähti ja värinsä vaihtui.

"Mikä keinoni?" sanoi hän.

"Mikä? Luuletko etten ymmärrä, kuinka hienosti kaikki oli mietittyä. Kun tulini rappuja ylös oli ovi noihin huoneisiin auki, hiukan vaan raollaan, että näyttäisi huolimattomuudelta."

Hän katsoi äitiinsä ja hänen katseessaan oli ilkeää ja viekasta iloa siitä, että hän voi seurata jokaista säijettä hänen ajatusjuoksussaan.

"Menin tietysti sisälle – ymmärsit hyvin että niin tulisin tekemään... Niin, se on pieni kaunis nuorenmiehen asunto, kaunis kyllin viekotellakseen sen, joka ei ole varuillaan."

"Viekotellakseen? Mitä puhutkaan?"

"Hyvin kaunis", jatkoi hän ikäänkuin pidentääkseen nautintoaan ilkeydestään, jakaessaan sitä niin pikku annoksissa kuin mahdollista – "tuo takimmainen varsinkin on oikein mestariteos. Ensinnäkin näköala, – siinä edessä kimalteleva virta, kaupunki alhaalla kuin suuri pengeri valoinensa, lyhtyinsä, – aivan, sama näköala kuin täältä ylhäältäkin, – jota kaiken aikaa olen sinulta kadehtinut. Ja tuolta perähuoneesta tarvitsee vaan kohottaa silmänsä suuren kauniin kirjoituspöytänsä äärestä, niin on se edessä. Entä huone sitte nojatuolineen, poimukaihtimiseen, leposohvineen ja kirjakaappineen... Ei puutu mitään muuta kuin lintu häkistä, tietysti!"

"Hyyryläinen, tarkoitat" – sanottiin jääkylmällä äänellä – "oh, kyllä hän tulee. Ilmoitan joulun ja uudenvuoden välillä."

Äiti oli hieman kalpeampi kuin tavallisesti, mutta aivan tyyni. Pojan pistosat eivät tuntuneet herättävän vihaa, enempi kuin suuttumustakaan. Vieraalla, karkoittavalla ylpeydellä karisti hän ne luotaan. Mutta se juuri suututti, se oli pojalle ikäänkuin nöyryytys.

"Eikö koskaan voi loppua tämä teeskentely!" huudahti hän.

"Tahdotko kieltää, että minua varten sinä valmistit ne huoneet?"

"Ei, en kiellä rikostani", sanoi äiti, tuntien halun lyödä leikiksi, joka kumminkin heti katosi. "Mutta sinä et tahdo niitä. Niin – niin vuokraan ne jollekin toiselle. Siinä kaikki! Ja siitä ei kannata puhua."

"Ja luuletko että sellainen vaikutus pyyhkäistään pois yhtä helposti kuin sen saa? Jos tietäisit, miten inhottavaa on minusta tuo – että alati koetat kiehtoa minua pauloihisi ja pidättää minua. Miten vastenmieliseksi, tympeyttäväksi käytkään minulle!"

"Onko niin? Menkäämme sitte kukin tietämme. Asia on yksinkertainen", sanoi äiti nousten pöydästä tyynenä, joka pojan purevaa katkeruutta vastaan esiintyi kovin silmiinpistäväenä, ollakseen luonnollista.

"Niin sanot suullasi", jatkoi poika, turhaan koettaen tavoitella entistä pilkallista ääntänsä. Mutta se vapisi väkisinkin. Äidin näennäinen tyyneys oli hänelle kuin loukkaus – ikäänkuin pitäisi peiliä jonkun kasvojen edessä vihan hänen piirteitensä väännelessä. Hän kävi hillitsemättömäksi kuin

haavoitettu eläin. Hän syöksyi sokeasti eteenpäin – eteenpäin. Hän ei tuntenut, ei ajatellut mitään, hänellä oli vain tuo käsitys, että hänen täytyi saada toinen revityksi pois tyyneydestään, joka häpeänä häntä painoi.

"Mutta mielessäsi tiedät kyllä, että ellet pikastu, vaan pysyt kylmäverisenä, niin on voitto puolellasi ja on sinulla meidän luonnollisessa suhteessamme äitinä ja poikana salainen side vallassasi, josta en voi itseäni kieritellä vapaaksi. Mielessäsi ylpeänä hymyilet kokeilleni silpoa nämät siteet päältäni. Tiedät että kun et vain pikaisuudellasi pilaa asiaa, vaan pysyt tuona voittamattoman tyyneenä, joka ei koskaan tunnu pyytävän mitään, joka vain on välinpitämätön, niin en voi vapauttaa itseäni. Oh, sinä tunnet minut! Mutta et tunne minua kylliksi!"

Äiti oli kalpea aina huuliin saakka, silmät olivat käyneet mustaksi kuin sysi ja hän tarttui kovasti tuolin selystään, mutta ääni oli niin syvä, selvä ja kiihkoton, kuin olisi hän puhunut katselijajoukolla museossaan.

"Älä virka enempää nyt" – ja hänen sysimustat silmänsä kääntyivät kylmänä pojan hermostuneesti värähteleviin kasvoihin. – "Salli minun pitää mielenmalttini; se on parasta meille molemmille. – Voit mennä. En pidätä sinua." – Hän teki liikkeen molemmilla käsillensä ikäänkuin näyttääkseen, ettei hänen puoleltaan mikään sitonut – "ja voit tulla jälleen jos haluttaa. Me olemme siis vapaita molemmat. Mutta älä sano enempää nyt!"

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.